

VILNIAUS PEDAGOGINIS UNIVERSITETAS
LITUANISTIKOS FAKULTETAS
LIETUVIŲ LITERATŪROS KATEDRA

RASA KULIAVAITĖ

MIESTAS JAUNŲJŲ POEZIJOJE

Magistro darbas

Darbo vadovas doc. dr. Dainius Vaitiekūnas

Vilnius, 2008

Turinys

Pratarmė.....	3
Įvadas.....	4
I. Žmogus mieste.....	7
1. Žmogus gatvėje.....	7
2. Žmogus viešajame transporte.....	11
3. Žmogus privačiajame transporte.....	15
II. Tarp miesto ir žmogaus.....	18
1. Tiltai.....	18
2. Vanduo.....	21
2.1. Upė: tarp „čia“ ir „ten“.....	21
2.2. Vanduo: kasdienybė ir mistika.....	24
III. Miestas žmoguje.....	29
1. Sumenkėjęs motinos vaidmuo.....	29
2. Kultūros krizė.....	36
3. Šiuolaikinio pasaulio menininkas.....	40
4. [Ne]mokėjimas mylėti.....	48
5. [Ne]tikėjimas dievu.....	54
Išvados.....	64
Santrauka.....	66
Summary.....	67
Šaltiniai.....	68
Naudota literatūra.....	68

Pratarmė

Renatos Radavičiūtės, Donato Petrošiaus, Antano Šimkaus ir Agnės Žagrakalytės pavardės žinomos žmonėms, besidomintiems šiuolaikine poezija, kartas nuo karto pavartantiems kūrybai skirtus puslapius.

Tai ne vienos literatūrinės premijos lauretai, autoriai, kurių pirmąsias knygas išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. Jų kūryba verta dėmesio, bet kadangi tai jauni poetai, plačiau jų eilėraščiai nenagrinėti. Todėl darbo autorė stengėsi užpildyti šią spragą, nepabijojusi Jūratės Sprindytės išsakytų minčių: „Dabartis jos dalykus „įkalina“ tam tikrame esybės sąmoningumo lygmenyje, kurį peržengti ir nūdienos kūrinių reikšmę perpasakoti ir pagrįsti beveik neįmanoma. Dydžiams susibalansuoti reikalinga laiko distancija“.¹

Už įkvėpimą rinktis įdomią temą, vertingas pastabas, komentarus pasiūlymus nuoširdžiai dėkoju darbo vadovui doc. dr. Dainiui Vaitiekūnui, recenzentei doc. dr. Sigutei Radzevičienei ir poetams, kurių poezijos puslapius skaitydama išgyvenau daug nepakartojamų susižavėjimo ir atradimo akimirkų.

---

¹ Jūratė Sprindytė. Prozos būsenos 1988 – 2005m. Naujosios literatūros studijos. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006. P. 35.

Įvadas

Lietuviai nuo seno laikomi provincialia tauta. Kaimas jiems buvo ne tik pragyvenimo šaltinis, bet ir neišsenkanti kūrybinių impulsų versmė. Apie politinius, ekonominius, socialinius, kultūrinius šalies pokyčius signalizavo suklestėjusi miesto kultūra. Mieste „žmogus savotiškai susidvejina, persiskiria į prigimtinį žmogų, žmogų kaip gamtos dalį, ir aktyvų, protingą ir laisvą aš, kuris lemia savo veiksmus <...>.“²

Miestas buvo suvokiamas „kaip savaimingas ir substancialus kultūros fenomenas, kultūros komunikacijų, refleksijų, reikšmių, prasmių, ženklų, simbolių ir vertybių laikas bei erdvė, visuomenės gyvenimo ir kultūros formų integracijos vieta bei instrumentas, universalus biosocialinis bei sociokultūrinis modelis, netgi istorinės kultūros (civilizacijos) pradžia ir pagrindinis veiksnys.“³ Į miestą, anot Leonido Donskio, kėlusio miesto kultūros ir krizės klausimus, jau Renesanso epochoje imta žiūrėti kaip į mažą, žmogaus sukurtą pasaulį, sumažinto mastelio tobulą visatos modelį. Taip tuomet žmogus tapo savo pasaulio šeimininku, valdovu, kurio rankose atsidūrė kultūra, pažanga, ateitis... O kokios perspektyvos tuomet laukė miesto ir žmogaus? Ar lemta buvo žmogui išlikti bene didžiausio ir gražiausio savo kūrinio šeimininku? Tai klausimai, į kuriuos mėginsime atsakyti sklaidydami jaunųjų poetų kūrybos puslapius, o atsakymų į juos radimą vadinsime šio darbo tikslu.

Jaunaisiais poetais čia įvardijami keturi poetai, kurių amžius, ir kūrybos publikavimas bei idėjos leidžia juos laikyti jaunais autoriais - Renata Radavičiūtė, Donatas Petrošius, Antanas Šimkus ir Agnė Žagrakalytė. Visi jie gana skirtingi: „Renata Radavičiūtė kuria siurrealistinių vaizdinių, sąmoninių būsenų eiles“⁴, D. Petrošius išsiskiria „poetine klausa, pačios kalbos tyloje gebančia išgirsti poezijos galimybę“⁵, A. Šimkus - „negatyvia socialine kritika“⁶, o A. Žagrakalytei „būdingas daiktavardėjančios, ironiškos kalbos pliūpsniais kuriamas [pasaulis].“⁷ Nors viename Jurgai Lužaitėi duotame interviu A. Žagrakalytė kuklindamasi sakė: „apie savo kartą, būtent literatūrinį požiūrį – prarastą, atrastą ar išrastą – bus galima kalbėti tik po kokio dešimtmečio. O dabar – anokia čia karta – šio dešimtmečio ar penkmečio

² Arūnas Sverdiolas. *Steigtis ir sauga*. Vilnius: Baltos lankos, 1996. P. 16.

³ Leonidas Donskis. *Moderniosios kultūros filosofijos metmenys*. Vilnius: mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. P. 73.

⁴ Brigita Speičytė. *Žiemos balsai: poetiniai 1988 – 2002 metų debiutai*. // Naujausioji lietuvių literatūra. 1988-2002) / sudarė Giedrius Viliūnas. Vilnius: Alma littera, 2003. P. 175.

⁵ Vladas Braziūnas. // Donatas Petrošius. *Iš tvermės D*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004. P. 81.

⁶ Brigita Speičytė. *Op. cit.* P. 175.

⁷ Gabrielė Labanauskaitė. *Atvirksčias pykčio žydėjimas*. // *Literatūra ir menas*, 2005 – 06 – 24. Nr. 3054.

„pirmaknygiai“⁸, šiame darbe minėti poetai pristatomi kaip jauna literatūrinė generacija. Darbo autorė jaučiasi turinti teisę juos vadinti karta ne tik dėl panašiu metu „Lietuvos rašytojų sąjungos“ leidykloje išleistų pirmųjų kūrybos knygelių. Poetus sieja panašus likimas: visi jie Vilniaus pedagoginio universiteto Lituanistikos fakulteto auklėtiniai. Nors, kaip teigta, autoriai gana skirtingi, tačiau jų darbuose atsirandantis miesto motyvas byloja tarp jų esant pasaulėžiūros bendrybių. Jas ir mėginsime čia aptarti, darbo objektu laikydami miesto ženklus jų eilėraščiuose.

Kaip rodo šio darbo temos formulavimas, autorė kelia hipotezę, kad jaunųjų poetų vaizduojamame žmogaus ir miesto dialoge (o ar iš tiesų jis vyksta?) šiandien svarbiausią vaidmenį atlieka miesto tematika. Tik koks tas vaidmuo? „Aiškinantis XX a. išryškėjusios moderniosios visuomenės ir jos kultūros krizės (civilizacijos krizės) mastą bei prigimtį, miestas, miesto civilizacija, miestų kultūra darosi neapeinamomis fundamentaliomis istoriosofinių ir kultūrosofinių svarstymų, taip pat ir kultūros krizės filosofinės refleksijos dalimis.“⁹ Į miestą kultūros teoretikai ima žiūrėti ne kaip į kuriančią, bet kaip į griauinančią jėgą. „Autonomiškai sukurta pažanga turi ir atvirksčią pusę. Žmogus praranda nepriklausomybę ir darosi technologinės pažangos vergu; norėdamas išgyventi ir pragyventi, jis turi ne tik atitikti dabartinės technikos reikalingus įrankius, bet ir be perstojo vyti vis naujus išradimus ir mėginti prie jų prisiderinti“¹⁰ Prabylama apie industrijos žalą gamtai ir žmogui. Miestas imamas suvokti kaip didžiulis, savarankiškas, chaotiškas kūnas, gebantis „praryti“ net savo kūrėją.

Panašu, kad Vladimiro Toporovo idėja, jog „miesto aspekto suvokimas savaimė lemia jo didžius siekius ir vidaus kryptį – gėrio link. Miestas veda žmogų ir moko jį paties savęs.“¹¹ - šiandien netenka prasmės. Vis dėlto miesto tema yra viena aktualiausių šiuolaikinėje poezijoje, kaip įsitikinsime analizuodami R. Radavičiūtės, D. Petrošiaus, A. Šimkaus ir A. Žagrakalytės kūrinius. Matysime, kad miestas juose suvokiamas ne tik kaip gyvenamoji erdvė, bet ir kaip specifinis mąstymas, patirtis, gyvenimo filosofija, didžiulė jėga, užvaldanti žmogų. Tad šiame darbe bus kalbama ne tik apie išorinį, bet ir apie vidinį, žmoguje apsigyvenusį, miestą.

Jaunųjų poetų eilėraščiai darbe lyginami siekiant pabrėžti šiuolaikinei poezijai aktualias idėjas ir parodyti kiekvieno autoriaus savitą balsą. Kadangi, darbas apie naujausią poeziją, o veikalų šia tema išties mažai išleista, parankine knyga buvo

⁸ Internetinė prieiga: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/60947>[žiūrėta 2008 04 22]

⁹ Leonidas Donskis. Moderniosios kultūros filosofijos metmenys. Vilnius: mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. P. 96.

¹⁰ Algis Mickūnas. Pastovumas ir tėkmė. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007. P. 17.

¹¹ Vladimir Toporov. Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai. Vilnius: Aidai, 2000. P. 39.

Audingos Peluritytės veikalas „Senieji mitai, naujieji pasakojimai“. Rita Tūtlytė rašydama apie modernų eilėraščių pabrėžė jo priartėjimą ir supanašėjimą su proza¹², tad nevengtą pavartyti leidinius apie šiuolaikinę pasakojamąją literatūrą. Čia pravertė Jūratės Sprindytės „Prozos būsenos, 1988 - 2005“. Minėtoje knygoje išsakyta mintis, jog „kalendorinė amžiaus pabaigos riba sutirštino katastrofines nuojautas, paliudijo nuovargį, išsekimą, neurasteniją, nemoralumą, hedonistinį persisotinimą visomis kultūros formomis“ iliustruoja kone kiekviena šio darbo dalis.

Darbas skirstomas į tris skyrius - „Žmogus mieste“, „Tarp ir miesto žmogaus“ bei „Miestas žmoguje“. Pirmajame – daugiausia dėmesio skiriama išorinio miesto (miesto kaip gyvenamosios vietovės) aptarimui: čia aprašomi pasikartojantys gatvės, transporto priemonių įvaizdžiai. Gilinamasi į subjektų, klaidžiojančių ar gyvenančių mieste, jausenas.

Antrasis skyrius, kaip rodo jau pats pavadinimas, žymi ribą tarp išorinio (miesto kaip vietovės) ir vidinio (miesto kaip savito kūno, dvasios būsenos, gyvenimo filosofijos) miesto. Ši tarpinė jaunųjų poetų subjekto situacija aptariama remiantis tiltų ir vandens vaizdiniais.

Donatas Paulauskas rašė, jog „miestas yra sisteminga bendruomenės organizacija, o norint ten patekti neužtenka jame gyventi“¹³. Nepanašu, jog jaunųjų poetų kūrybos žmogus jaučia didelį norą būti miestiečiu ne tik pagal gyvenamąją vietą, bet ir pagal mąstymo būdą, tačiau galingos jėgos jis yra įtrauktas į miesto gyvenimą ir tapęs jo dalimi. Šiuolaikinio žmogaus tapsmas tuo, kuo jis yra, prasideda išsižadėjus tikrųjų vertybių: motinos, kultūros, meilės ir tikėjimo. Kuo tampa toks žmogus, atskleidžia trečiasis darbo skyrius.

Bet ar tik tokį – puolusį, į marginalijas linkstantį, vertybes praradusį, į gyvulį supanašėjusį žmogų vaizduoja jaunųjų poetų subjektas? Eilėraščiuose skambanti ironija, autoironija ir sarkazmas byloja apie sąmoningą, nuo užteršto miesto, bedvasių santykių, ribotų žmonių pavargusį subjektą ir kartu teikia viltį, kad tai, ką matome kasdienybėje, į ką atsigrėžė jaunieji poetai, yra skaudžiai išgyvenama laikina dabartis.

¹² Rita Tūtlytė. Išliekanti lyrika: XX amžiaus lietuvių poezijos vidinių struktūrų kaita. Vilnius: Gimtasis žodis, 2006. P. 7.

¹³ Donatas Paulauskas. Miestas. // Šiaurės Atėnai, 2008, vasario 29, 9.

I. Žmogus mieste

Miestas jau nuo Antikos laikų siejamas su pažanga, kultūra, pramone. Jeigu poetė, kaip teigia Violeta Kelertienė, „berods ilgiausiai kūrybinių impulsų Vilniaus miesto archetipiniuose ir tipografiniuose ženkluose rasdavusi tikra urbanistė, miesto mylėtoja Judita Vaičiūnaitė kūrė savotiškus himnus istoriškajam ir architektūriniam Vilniui“¹⁴, tai jaunieji poetai mato miestą tiesiog išėję į gatvę, mato jį tokį, koks jis jiems pasirodo čia ir dabar.

1. Žmogus gatvėje

R. Radavičiūtės, D. Petrošiaus, A. Šimkaus ir A. Žagrakalytės subjekto kelionė po išorinį miestą prasideda nuo gatvės. Todėl eilėraščiuose dažnas jos įvaizdis. A. Žagrakalytės kūrinuose miesto gatvė asfaltuota, ribojama šaligatvių (žr. 64, 18 p.). Tačiau nuo jos negalima atsieti paklydimo (ne tiek fizine, kiek dvasine prasme) motyvo:

Vabzdžius viliojantys gatvės žibintai
Tinklinių kojinių tinkleliais apkarstyti
Plieskia primindami
Patogiai išvažinėtus
Nusileidimo takelius

(Žagrakalytė, 2003, 27)

Tad net ir patalynėje išpiešta gatvė primena meilės nuotykius. Ypač juos pabrėžia žodis „patogiai“.

A. Žagrakalytės subjektui nuo gatvės neatsiejami vaikigaliai:

Kai mano nagai man trukdo
Atlankstau į save susigniauzusius
Nulupinėju
Dalinu gatvės vaikigaliams

(Žagrakalytė, 2003, 52)

---

¹⁴ Kelertienė V. Kita vertus... Straipsniai apie lietuvių literatūrą. Vilnius: Baltos lankos, 2006. P. 75.

Vadinasi, tie vaikigaliai yra stokojantys dėmesio, prašantys išmaldos. Nagų (kitaip tariant, šiukšlių) atidavimo motyvas byloja apie nepagarbą. Subjektas duoda vaikigaliams nagus taip juos pažemindamas. Taip nuskamba žmonių nelygiavertiškumo motyvas. Kita vertus, parodydamas nepagarbą silpnesniajam A. Žagrakalytės subjektas pažemina ir save.

Eilėraštyje „Užmušt tą mergą“ nuskamba šilumos troškimo motyvas:

Jos palto liežuviai goslūs
Lėti aksominiai tingūs
Senamiesčio pamatai įsikandę timpteli
Gatvelę arčiau gal glustels kraštelis

(Žagrakalytė, 2003, 64)

Čia šalti akmenys, pastatai yra personifikuojami, kad trokštų artumo, šilumos. Nors sakytoja, kaip pati teigia, yra „Tylios gatvelės / Tuščios gatvelės / Siauros gatvelės / Tamsios gatvelės / Mylima“, gatvelę apibrėžiantys epitetai kalba apie dėmesio stoką, norą būti mylimai. Subjektas – moteris, kuriai nepakanka, kad ją mylėtų gatvelė, jai reikia šalia savęs žmogaus, su kuriuo ji jaustųsi saugi.

Jeigu A. Žagrakalytės subjektas vaikščiojo neįvardytomis gatvėmis, tai D. Petrošiaus eilėraščiuose vietovės labai tiksliai įvardijamos, todėl yra aišku, kad jo subjektas – Vilniuje klajojantis žmogus. Nenuostabu, juk Vilnius laikomas „vieninteliu iš tikrųjų pasauliniu Lietuvos miestu, kosmopolitiniu [...] ir didingu Vidurio Europos miestu“¹⁵. Tačiau ir čia nuo gatvės neatsiejamas elgetavimas:

trečia akis globos šunis ir slėps po bluostais
aukas surinks bet prašymus sumes į dėžę
kas užsimerkia tam užmoka ir paglosto
spiralinėj galaktikos pušy žvėryno žiede
kitoj visatos pažasty kur nepasiekia mokslas

(Petrošius, 2004, 46)

Tokia realybė, kai „šiandien ką kita sako iškabos reklamos / sektantai Trakų gatvėj nebeprašo lito / turistas piniginę randa kur paliko“, priskiriama ne kasdienybės sferai, bet stebuklams. Vadinasi, miesto gyvenimas negali būti atribotas nuo skurdo, vagysčių. Nors jaunųjų poetų kūryboje dažnas elgetavimo motyvas (tai yra siekis

¹⁵ Leonidas Donskis. Be pykčio. Vienerių metų minčių žemėlapis. Vilnius: „Versus areus“, 2006. P. 126.

patenkinti materialinių dalykų stoka), akivaizdu, kad po eilėraštyje skambančia ironija slepiasi užuominos apie dvasinį žmonių menkumą, dvasinį skurdą. Jį pabrėžia „jest‘ prikuret‘? – ach, da“. Taigi elgetaujama ne tik siekiant įsigyti būtiniausių egzistencijai dalykų, bet ir neatsisakant aistros patenkinti savo žalingus poreikius. Gatvė – ne tik erdvė, signalizuojanti apie žmonių nelygiavertiškumą, skurdžių priklausomybę nuo pasiturinčiųjų.

D. Petrošiaus eilėraštyje „Pavyzdžiui kėdė, Pavyzdžiui stalas“ atsiranda „slenkančių gatvių“ įvaizdis. Nors epitetas „slenkančios“ žymi neintensyvų judėjimą, vartojama daugiskaita rodo visam miestui būdingą skubėjimą, kaitą. Būtent čia, gatvėje, D. Petrošiaus subjektas pastebi ne tik į neigiamą, bet ir į teigiamą pusę besikeičiantį gyvenimą:

prasilenkiamė Trakų gatvėje pastoliai dažų stichija
užklumpame save besikalbančius apie permainas
žinoma į gerąją pusę <...>

(Petrošius, 2004, 63)

Pokyčius rodo ne tik cituotose eilutėse tiesiogiai pabrėžiamos permainos, bet ir „pastoliai dažų stichija“. Dažymas reiškia tvarkymąsi, grožio, harmonijos siekį. Bet panašu, kad jaunųjų poetų kūryboje permainos vyksta tik išoriniame, bet ne dvasiniame subjekto gyvenime. Jau minėtame D. Petrošiaus eilėraštyje „Salto sentimentale“ subjektas prisipažįsta:

Vėl nueiname kas sau ir tikimybių
Teorija kurios niekada nemokėjau nebepadės kaip ir
Jaunystė gyvenama nuo pabaigos į pabaigą susitikti

(Petrošius, 2004, 63)

Vadinasi, subjektas su objektu susitikęs gatvėje išgyvena tik trumpą konjunkciją. Galime pajusti, kad būtent jos metu subjektas pajunta dvasines permainas, kurias išprovokuoja buvusios mylimosios sutikimas. Bet permainos yra laikinos. Apie tai byloja „tikimybių teorija“, pasikartojimą rodantis prievoksmis „vėl“ bei gana dviprasmiškai skambanti eilutė: „jaunystė gyvenama nuo pabaigos į pabaigą susitikti“. Pabaiga „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ apibrėžiama kaip „galas“. Todėl šioje eilutėje galima būtų išvelgti atsitiktinumo, kuris nesikartoja, motyvą. Kita vertus, minima jaunystė – gražiausias žmogaus gyvenimo laikotarpis – ženklina vaikystės

pabaigą, savo ruožtu jaunystės pabaiga reiškia brandą. Tad šioje eilutėje nuskambančią bėgančio laiko aliuziją galima suprasti ir kaip viltį, troškimą, kad Trakų gatvėje įvykęs trumpas pasimatymas dar pasikartos.

A. Šimkaus eilėraštyje Visų šventųjų gatvės pavadinimas rašomas mažąja raide:

ant aukšto kalno <...>
visų šventųjų gatvė
pamiršus savo vardą
klausos

Antanas Šimkus, *vilnija vilija*, 11.

Nuskambantis užsimiršimo motyvas leidžia šio darbo autorei išvelgti paralelę tarp užkerėtų, užburtų pasakų herojų ir personifikuotos minėto eilėraščio gatvės. Tik gatvė čia „pakerėta“ ne siekiant kažkokių piktų kėslų, o todėl, kad ji klausosi, kaip „vilnija vilija“. Metaforiški „gęstančių nakties akių“ bei „trupančio senamiesčio“ įvaizdžiai žymi kaitos procesą, brėkstantį rytą. Tuo tarpu groteskiška „bedantė šypsena“ reiškia tikrai ne norą pasidžiaugti nakties harmonija, miesto tyła, kuri anaipol nėra begalinė ar amžina. Nors tiesiogiai nepasakyta, galime nujusti, jog išaušęs rytas į miestą sugrąžins triukšmą ir skubėjimą.

Reikėtų detaliau apatarti eilėraščių geografinę erdvę. D. Petrošiaus ir A. Šimkaus subjektai klajoja ne kokiam nors abstrakčiame mieste, bet Vilniuje (ypač Senamiestyje ir Centre). Nors, kaip matėme iš cituotų jaunųjų poetų kūrybos puslapių, kaitos procesai neaplenkia ir šių sostinės rajonų, į Senamiestį jų subjektas atsigręžia vildamasis, kad tautos istoriją menanti architektūra padės išgyventi dvasinę sumaištį ir pasiekti harmoniją.

Gatvė – ne tik erdvė, signalizuojanti apie žmonių nelygiavertiškumą, skurdžiųjų priklausomybę nuo pasiturinčiųjų. Jos gyvenimo ritmas ir atmosfera tiesiogiai nusakoma D. Petrošiaus eilėraštyje „Praėjusiai – artėjančiai ir neišvengiamai“: „Štai vėl tu laisvas virš trans - / porto kamščių tarp signalinių šviesų ir smogo“. Nors cituotose eilutėse žodžiu „laisvas“ tarsi parodoma šiuolaikinio žmogaus būseną, tačiau vėliau ji esti nuneigiama, nes žmogaus laisvę judėti riboja kamščiai, o laisvę kvėpuoti – smogas.

Taigi miesto gatvė jaunųjų poetų subjektui visų pirma asocijuojasi su permainomis (tiek teigiamomis, tiek neigiamomis): gatvėje vyksta remontas, ryškėja asocialių žmonių problemos, didėja miesto užterštumas, žmonės pamažu praranda savo laisvę, tapdami didžiulio, chaotiško miesto organizmo dalimis. Tai matyti kūrinuose, kuriuose subjektas vaizduojamas važiuojantis viešuoju transportu.

2. Žmogus viešajame transporte

Dažniausias su gatve siejamas motyvas – judėjimas. Galbūt todėl jaunųjų poetų kūryboje dažni transporto priemonių (ypač troleibusų ir traukinių) įvaizdžiai.

Troleibusai ir traukiniai ne tik transporto priemonės, kurios padeda subjektui iš vienos erdvės patekti į kitą. Nors tiesiogiai nepasakyta, traukinių ir troleibusų įvaizdžiai byloja apie bendrumą (viešajame transporte susitinka daugybė žmonių), norą ne tik keisti aplinką, bet ir priklausyti kokiam nors, kad ir visiškai atsitiktinai viešajame transporte susitinkančiai žmonių grupei. Norą būti priklausomiems galėtume išvelgti jau pačiame minimų transporto įvaizdžių pasirinkime: ir troleibusas, ir traukinys reiškia priklausymą, nes gali važiuoti tik ten, kur yra jiems nutiestos linijos.

Troleibusų reikėtų sieti su gana ribota miesto erdve. Apie ribotumą byloja troleibuso stogo įlenkimas bei svetimų pokalbių klausymosi motyvas (A. Žgrakalytės eilėraščio „Ag“ epigrafu būtent ir virsta troleibuse nugirstas pokalbis).

Atskiro dėmesio vertas A. Žgrakalytės eilėraštis „Blogis yra gražus“. Jame troleibusas yra personifikuojamas ir virsta dideliu kalbančiu, gličiu, prakaituojančiu kūnu, kuriame prieglobstį randa apsisvaiginusios „miegančios mergaitės“:

yra blyškus nuovargis
miegančių mergaičių
skruostuose

perpildyto troleibuso pažastys
gaubia jas kaip tankiai sukaltos
prakaituojančios gegnės

(Žgrakalytė, 2003, 49)

Personifikuoto troleibuso įvaizdis leidžia šio darbo autorei prabilti apie ankštą, ribotą žmogaus [dvasios] pasaulį. „Išbalusios <...> susivijusios mergaitės tirpstančiuose kas stotelė namuose“ yra įvardijamos kaip „virtvai apsikabinusios - / balzganos žolelės“. Deminutyvas „žolelės“ ir ypač neintensyvią, blankią spalvą žymintis epitetas „balzganos“ tik dar labiau sustiprina paklydusio jauno žmogaus menkumą, bejėgiškumą įspūdi.

Erich'as Fromm'as yra kalbėjęs apie tai, kad šiandien dažnas žmogus išgyvena nuobodulį, lydimą depresijos: žmogui būna taip nuobodu, kad jis net neturi apie ką

kalbėtis su mylimu žmogumi, jam būna nuobodu net mylėtis, todėl jis linksta į tokias marginalijas kaip grupinis seksas. Kiti iš nuobodulio grimzta į alkoholizmo, arba dar blogiau – narkotikų liūną.¹⁶ Gal suvokdamas, kad narkomanija yra liga, į apsisvaiginusias ir troleibuse miegančias mergaites A. Žagrakalytės subjektas nežiūri su pasišlykštėjimu, o priešingai – tą buitišką situaciją troleibuse nors ir ironizuodamas poetizuoja. Todėl „po darbo vairuotojai / virsta sodininkais <...> raunančiais piktžoles“. Eilėraščio pabaigoje apsisvaiginusios mergaitės iš „meiliai susikabinusių žolelių“ virsta „piktžolėmis“, bet pasirodančios baltos jų šaknys ir metimas „į naktį, / į juodą stotelių dirvožemį“ byloja apie „baltą“ žmogaus prigimtį, gerumą, tyrumą, kurį laikui bėgant „išrauna“ aplinka.

Jeigu siaurą erdvę žymintys troleibusai jaunųjų poetų kūryboje asocijuojasi su neigiamomis emocijomis, neigiama miesto traktuote, tai traukiniai, turintys galimybę išvažiuoti į platesnes erdves, vertinami ne taip griežtai. Nors ir jie A. Šimkaus poezijoje žymi skubėjimą:

blizgančiu šalčiu
keliai ir geležinkeliai
skubriu žingsniu
nuaidi žodžiai laimės linkintys
(Šimkus, 1999, 9)

Tik R. Radavičiūtės eilėraštyje, prisimenant tėvo pamokymus, tarsi kviečiama neskubėti, todėl jame atsiranda lėto vaikščiojimo, kuris, beje, čia tapatinamas su vėlavimu, motyvas:

žingsnis pirmas
vėluoja stotys
traukiniai saulėlydžiai ornamentai
lapkritys kažkelinto rudens
septintos pilnaties
(Radavičiūtė, 2001, 57)

A. Žagrakalytės eilėraštyje „Traukinių žydėjimas“ vyras ir moteris mutuoja į geležinkelius ir „traukiniai švelniai trinasi šonais“:

¹⁶Plačiau žr. Erich Fromm. Nuobodulys – nuolatinė depresija. // Metai, 2003. Nr. 3.

Ausys virsta geležinkelio stotimis.
 Guluos ant kilimo šitaip siūbuodama
 Ir dunda kvepia anglim ir švilpukais.

Tada kai traukiniai švelniai trinasi šonais
 Apsitraukiu žole kaip kailiu

(Žagrakalytė, 2003, 51)

Tokia metamorfozė žodžiu „trinasi“ tarsi žymi vyro ir moters konjunkciją, tačiau artimų, šiltų santykių neatskleidžia. Vadinasi, jaunujų poetų subjektas (o gal apskritai šiuolaikinis žmogus?) skuba taip stipriai, kad nespėja, nemoka, o gal ir nenori pasidžiaugti nei laimės, nei meilės valandėlėmis.

Susidaro įspūdis, kad skubėjimas – veiksmas, kuris priklauso ne nuo paties eilėraščių subjekto. Jis siūstas „iš aukščiau“ ir dažnai pats žmogus negali jo kontroliuoti, o tik turi su tuo susitaikyti. Šios idėjos išsakomos R. Radavičiūtės eilėraštyje „Skersvėjis“ įriedančio į subjekto kūną traukinio motyvu:

Ištrėkštas žaibo į kampa
 pro skylę užuolaidoj
 aiškiai jaučiu
 šviesos spinduliu
 velniškai greitai
 į kūną įreidantį
 traukinį
 mane
 išlydėjusių

(Radavičiūtė, 2001, 61)

Važiavimas traukiniais jaunujų kūryboje asocijuojasi su nuodėme, nusidėjimu:

Sako
 Turiu vaivorykštę savo
 Krepšelyje dukras
 Maldauja motinos

Nevažinėkite po pilnatį
 Naktiniais traukiniais

(Radavičiūtė, 2001, 68)

Bet, kaip matome, dukros nusideda ne sąmoningai – motinų maldavimas „krepšelyje dukros“ byloja apie norą apsaugoti savo atžalas, tačiau motyvų, kalbančių apie dukrų kaltę, eilėraštyje nėra. Vadinasi, pavojus tyko iš šalies. Grėsmės intonacijas tekste stiprina ne tik nakties metas, bet ir pilnatis, kuri visad kelia aliuzijas į mistiką, nevaldomą žmogaus sąmonę, siejasi su iracionaliais dalykais. Be to, kaip jau teigta, traukinys – transporto priemonė, galinti išvažiuoti į platesnes erdves nei troleibusai. Tad kylantį pavojų dar galima sieti su pasitraukimu, nutolimu nuo gimtosios namų erdvės ir įvažiavimu į kitą, mažiau pažįstamą miesto erdvę.

Ypač dažnai negatyvius jausmus jaunujų poetų subjektas išgyvena važiuodamas troleibusu. Troleibusas yra žmogaus valdoma transporto priemonė, tačiau žmogus gali būti priklausomas nuo troleibuso:

Troleibusas Čiurlionio stotelėje nesustojo, niekas
Nepriėjo ir nepasakė <...>

(Petrošius, 2004, 60)

„Visa bus gerai, jei yra meilė, ryžtas gyventi, kaip nori pats, o ne kiti“¹⁷ – teigė Janina Žėkaitė. Deja, panašu, jog šio eilėraščio subjektas yra pasyvus ir laukia, kad kas kitas už jį atliktų tai, ko pats norėtų. Taip atsiranda žmogaus priklausomybės nuo technikos ir nuo kito žmogaus motyvas.

D. Petrošiaus subjektas tarp keliautojų troleibusu išvelgia tam tikrą hierarchiją. Ji ypač ryški keleiviams susidūrus su kontrolieriumi:

Neatsiplėši nuo savęs net jei bėgte,
Net jei tavim konduktoriai tikėtų.

(Petrošius, 2004, 60)

Pagrindinis bruožas, skiriantis keleivį nuo konduktoriaus – nepasitikėjimas. Apie jo dydį byloja metaforiškas „neatsiplėši nuo savęs“ ir atsirandantis bėgimo motyvas. Vadinasi, keleiviui įtikinti kontrolierių yra taip pat neįmanoma, kaip neįmanoma atsiplėšti ir pabėgti nuo savęs: nuo savo minčių ir jausmų. Keleivis konduktoriui išgyvena negatyvius jausmus greičiausiai tik tuomet, kai pastarasis užtinka jį be bilieta, bet eilėraštyje ši mintis nėra išplėtotą. Kita vertus, keleivis konduktoriui gali išgyventi negatyvius jausmus, nes yra tikrinamas, todėl bijodamas susilaukti

---

¹⁷ Janina Žėkaitė. Modernizmas lietuvių prozoje. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002.

nemalonumų ir norėdamas apsidrausti D. Petrošiaus subjektas siūlo važiuojant viešuoju transportu susimokėti ne tik už save, bet ir už savo sielą:

Jeį pamatysi šviesą veidrody, žinok: čia jau ne tu
Užpūsk jo atspindį. Dvasia, jei ji gyva – išbluks savime
Įsėsk į vagoną. Konduktoriui mokėk už du.

(Petrošius, 2004, 53)

Naudodamasis viešuoju transportu jaunuų poetų subjektas atsiduria dviprasmiškoje situacijoje: iš vienos pusės jis patenkina savo norą priklausyti kokiai nors grupei, tačiau iš kitos pusės praranda savo identitetą ir virsta pasyvia miesto transporto (troleibuso ar traukinio) masės dalimi. Ar dėl asmenybės tapatybės praradimo kaltas tik viešasis transportas? Į šį klausimą mėginsime atsakyti kitame skyriuje.

3. Žmogus privačiąame transporte

Be viešojo transporto motyvų jaunuų poetų eilėse dėmesio skiriama ir privačioms susisiekimo priemonėms: automobiliams, dviračiams. Tačiau susidaro įspūdis, kad jaunuų poetų herojai automobiliu, kurį galėtume sieti su žmogaus laisve, individualybe, nepriklausomybe, nesivažinėja, jų transportas (kaip matome iš kiekybinio įvaizdžių kartoјimosi) – troleibusai ir traukiniai. Aptarę subjekto būsenas, siejamas su važinėjimu viešuoju transportu, galėtume įtarti, kad jis automobilius vertins pozityviai. Jonšiaus teigimu, „tikrai maloniau lūkuriuoti spūstyje sėdint savo apysenio „Audi“ salone ir klausantis radijo arba muzikos įrašų, o ne suspaustam stypsoti troleibuso krovinio mase“¹⁸. Tačiau toks įtarimas nepasitvirtina, nes subjektas neigiamai vertina trasporto kamščius ir laisvas pasijunta tik žvelgdamas į juos iš aukšto:

štai vėl tu laisvas virš trans-
porto kamščių tarp signalinių šviesų ir smogo
sandalai slidės smilkalų antenos
nedžiūva skalbiniai Taurakalny kaip ant Tibeto stogo.

(Petrošius, 2004, 74)

¹⁸ Laimontas Jonšys. Pavasario šviesa, Kosovo tamsa ir kitos subjektyvios mintys. // Šiaurės Atėnai, 2008 m. gegužės 9 d. Nr. 18.

Jaunujų kūryboje galima sutikti ir dviračio įvaizdį. Bet jis, žymėdamas A. Žagrakalytės subjekto individualumą, į eilėraščių atkeliauja iš praeities laiko:

Paauglei galima lėkti
 Dviračio padangom draskant
 Romų asfalto stuburkaulį
 Murzinos pykčio srovelės
 Rangos ir sliuogia į paausius
 Pakaušiu – į debesų papilves
 Raivos praskysta kutenami
 Takams susiplakus į žolę
 Drėbtis

(Žagrakalytė, 2003, 18)

Vadinasi, A. Žagrakalytės subjekto laisvė judėti, laisvė elgtis ne pagal normas, o taip, kaip jam norisi, liko praeityje, paauglystėje. Bet laisvės trokštama, siekiama išlikti individualybe, o ne virsti troleibusu važiuojančia „mase“, apie tai kalbama D. Petrošiaus eilėraštyje:

<...> Nupiešiau dviračius. Daug baltų dviračių Dievui,
 Iš aukštybių stebinčiam mano kelius. Kad jis matytų,
 Kaip aš pavargstu
 Pėsčias kasdien

(Petrošius, 2004, 35)

Vaikščiojimas pėsčiomis cituotame kūrinyje tapatinamas su laisve. „Tačiau kasdien pavargstu – ilgos mano trasos“ – teigia eilėraščio subjektas ir taip nuskamba priklausomybės nuo fizinių žmogaus jėgų motyvas. Vadinasi, vaikščiodamas pėsčiomis D. Petrošiaus subjektas yra laisvas, nes nepriklauso nei nuo vairuotojų, nei nuo konduktorių, nei nuo bendrakeleivių, bet jo judėjimas priklauso nuo fizinių galimybių. Dviratis, jo manymu, padės žmonėms išlikti laisvomis individualybėmis.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad „per tris metus pasikeitusio pasaulio“, „Vilniaus šaligatviuose / Balta linija pažymėtų keliolikos trasų“ bei „iš aukštybių [subjekto] kelius stebinčio Dievo“ įvaizdžiai yra ryškios aliuzijos į buvusį Vilniaus miesto savivaldybės merą Artūrą Zuoką ir jo nepasiteisinusias oranžinių dviračių idėjas. Taip eilėraštyje atsiranda ironija ir suvokimas, kad mieste gyvenančio žmogaus laisvė – tik butaforija, nes bet koku atveju miestietis bus priklausomas nuo politikų, kaimynų, troleibuso

bendrakeleivių. Galbūt tik akimirką, imituodamas paukščio skrydį, miestietis gali pasijusti laisvas:

<...> kumštyje lieka nutrauktos vabzdžio kojos stiebai
kraujažolių lazda šunims baidyti žmonės po žydru
dangaus parašiotu besileidžiantys dviračiais nuokalne
(Petrošius, 2004, 10)

Ta laisvė tik miražas, iliuzija, nes iš tiesų „miestietis negali būti laisvas, nes jis priklauso organizacijai, struktūrai, kurią kuria [...] Kai iš žmogaus atimama laisvė, suteikiamas nelaisvės diskursas, erdvė, kuri žymima laisvės nebuvimu. Absoliuti nelaisvė kol kas neįmanoma, tad toje nelaisvėje, kuri mums kartais sudaroma, mes irgi galime veikti“¹⁹. Taigi jaunųjų poetų žmogus dažniausiai ir gyvena erdvėje, kurioje, viena vertus, jis gali pasijusti laisvu, kita vertus, jis suvokia, kad tai tik iliuzija.

---

¹⁹ Donatas Paulauskas. Miestas. // Šiaurės Atėnai, 2008, vasario 29, 9.

II. Tarp miesto ir žmogaus

Tarp miesto, kaip geografinio vieneto, vietovės, ir žmogaus, kaip maistančios ir veikiančios asmenybės, esama ribos, kurią apibūdinti padeda tiltų, upių ir vandens įvaizdžiai.

1. Tiltai

Jaunųjų poetų kūryboje svarbi miesto detalė yra tiltai. Vienas nedidelės apimties A. Šimkaus eilėraštis būtent taip ir vadinasi „Tiltai“:

Veidu į tiesą –
 Veidu į sieną –
 Nemigos tiltais į sapno dieną
 (Šimkus, 1999, 34)

Tiltas, kurio funkcija paprastai yra sujungti dvi skirtingas erdves, šiame eilėraštyje įgyja platesnių reikšmių. „Dažnai skaudžiai jaučiame, kad mūsų pasaulėjautoj vis mažiau vietos užima tokios svarbios sąvokos kaip „meilė“, „atjauta“, „gailėstingumas“ ir vis didėja moralinių vertybių krizė“²⁰. Ji jaučiama ir šiame eilėraštyje. Pirmosiose eilutėse atsigręžimas į tiesą, tikėjimas ja prilyginamas veido trenkimui į sieną. Šia grubia detale yra ne tik nuneigiamas tiesos buvimas, ne tik pabrėžiama, kaip fiziškai bei psichologiškai ją sunku pasiekti, bet ir pristatoma lyrinio subjekto būseną. Ypač ją išryškina paskutinioji eilėraščio eilutė. Iš jos matyti, kad tiltai žymi ne ervės, o laiko „tarpą“. Įdomu, jog „nemigos tiltais“ keliamą „į sapno dieną“. Žodžiai „nemiga“ ir „sapnas“ kelia aliuzijas į naktį, tačiau šiame eilėraštyje atsirandanti „sapno diena“ reiškia paradoksą ir byloja, jog chaotiškame pasaulyje, kur nėra tiesos, žmogui susipina ir paros laikas: nebeįmanoma užmigti naktį, o dieną sapnuojama. Kartu ši metaforiška eilutė kalba apie susapnuotą, netikrą dieną, visai kitokią realybę. Kokią? Eilėraštyje neužsimenama, tačiau galime nujauti, jog subjektas „sapnuoja“ tokį laiką, kai bus galima žiūrėti tiesiai „veidu į tiesą“. Tai yra, kai tiesa bus, kai ja bus vadovaujamasi.

²⁰ Arvydas Genys. Pratarinė // Erichas Fromas. Meilės menas. Vilnius: Asveja, 1999. P. 9.

Kitame A. Šimkaus eilėraštyje tiltai siejami ne tiek su erdve, kiek su žmogaus emocijomis:

Ką tau sako tie tiltai
Per šėlstantį jausmą –
Nusekusių upę,
Kai beprotybės vidurvasaris
Išmuša keršto valandą

Tu eini, tu nežiūri žemyn,
Nes ten atsispindi beribė kančia,
Vandens paviršiumi
Svastikos taku

(Šimkus, 1999, 51)

Šiame kūrinyje tiltai prabyla ir žymi tarpinę ribą tarp žmogaus jausmų harmonijos ir audros. Tiltų įvaizdis leidžia būti aukštai ir „nežiūrėti žemyn“, kur „atsispindi beribė kančia“. Taigi jie čia žymi ribą, kurią žmogui pavyksta įveikti ir pažvelgti į save, į savo jausmų pasaulį iš tam tikros distancijos.

Kitokių prasmių tiltai įgyja D. Petrošiaus kūryboje:

dešimt tiltų ir nulis stočių
nulis sienos ir vienas vienatvės
kelios naktys, kai aš tai girdžiu
tuščias miestas ir slenkančios gatvės

(Petrošius, 2004, 49)

Tiltas šioje kūryboje yra fizinis vienetas, detalė, kurią galima išskaičiuoti. Tiltų daug, bet nė vienas iš jų, regis, neišsiskiria, skaitvardis „dešimt“ pabrėžia jų gausybę. Šalia tiltų atsirandantis „nulis stočių“ suteikia eilėraščiui kitą prasmę. Stotis – vieta, kur galima sustoti, tad stočių nebuvimas signalizuoja į amžiną judėjimą. Susidaro įspūdis, kad D. Petrošiaus eilėraštyje „Pavyzdžiui kėdė. Pavyzdžiui, stalas“ įvairiomis kryptimis juda ne tik „tuščias miestas ir slenkančios gatvės“, bet kartu su jomis - „aš“ vardu kalbantis subjektas. „[...] vienas vienatvės“ ir „kelios naktys, kai aš tai girdžiu“ (Pabraukta cituojant R. K.) reiškia, jog judėjimas, nors ir nestiprus vyksta ir eilėraščio subjekto viduje. Viena vertus, šiame eilėraštyje tarp miesto ir subjekto galime išvelgti paralelę (juda miestas, juda ir subjektas), o, kita vertus, suskaičiavimas kelia varžymosi,

rungtynių išpūdį. Reikėtų pabrėžti, kad miestas siejamas su judėjimu tiesiogine šio žodžio prasme, o atsirandantis vienatvės motyvas byloja apie jausmų judėjimą lyrinio subjekto viduje. Jeigu jau buvo užsiminta apie pirmajame posme esančias rungtynes tarp miesto ir subjekto, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog vėliau tyliai kovojama su meilės objektu:

atsakyk man, tave ar turiu
ar tik pirštai barbena į tuščią stiklinę
vienas meilės, bet šitiek kančių
rezultatas – nulis: nulis. Viršų ima *in'is*

(Petrošius, 2004, 49)

Kaip matyti, kovoje už meilę nugalėtojas nepaaiškėja ir skelbiamos lygiosios. Tačiau kalbant apie kovą tarp miesto ir subjekto, reikėtų atkreipti dėmesį, jog rezultatu 10/1 laimi miestas. Tad subjekto minčių, jausmų judėjimas yra įtraukiamas į miesto judėjimą. Taip subjektas, pasidavęs miestui, lieka tarsi marionetė, valdoma kitų, praradusi savo identitetą, nebesiekianti užsibrėžtų tikslų, ne veikianti, o pasyviai laukianti:

vienas tikslas ir nulis krypčių
nulis judesio, šimtas laukimo
tįsta nervas regos pakraščiu
pasiduodu nelaukęs puolimo

(Petrošius, 2004, 49)

R. Radavičiūtės eilėraštyje „Gramofonija“ „nuo tilto paklodžių vardai / slepiasi pasakos rėtyje“. Taigi tiltas siejamas ne tik su pasaka, bet ir moterišku darbu – skalbimu. Metafora „pasakos rėtis“ tarsi užsimenama apie laumes, iš tautosakos atkeliavusį ir dažniausiai paupyje drabužius velėjantį personažą. Tiltas tampa vieta, kur susiduria kasdieninis ir mistiškasis pasauliai, kur moteris, atlikdama įprastą ruošos darbą, tarsi tampa mitine būtybe.

Taigi tiltai jaunujų eilėse tampa ypatinga vieta, iš kurios subjektas gali stebėti savo sielos gelmes, „susitikti“ su chtoninėmis būtybėmis. Kadangi, kaip teigiama „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“, tiltas yra statinys, jungiantis kelią virš upės, daubos ir panašiai, tilto įvaizdis ir R. Radavičiūtės, D. Petrošiaus, A. Šimkaus, A. Žagrakalytės kūryboje neatsiejamas nuo vandens motyvo.

2. Vanduo

Audinga Peluritytė sakė, kad „vis iš naujo knygą po knygos pervertusi didelę dalį (žinoma, ne visą) šiuolaikinės poezijos ne be nuostabos, tačiau tvirtai galiu pasakyti, kad jos dvasią ir kūną valdo tikrai ne ugnis, bet jai opoziciškas elementas. Vandens ir beto, gelmės ir tamsos lietuvių poezijoje tikrai daugiau nei ugnies ir kaitros, paviršiaus, veiksmo, aktyvumo ir žaismo.“²¹ Šį teiginį galime paliudyti ir mes, atidesniu žvilgsniu pažvelgę į R. Radavičiūtės, D. Petrošiaus, A. Šimkaus ir A. Žagrakalytės pirmąsias kūrybos knygeles.

Ypač daug dėmesio jaunųjų posmuose skiriama upei.

2. 1. Upė: tarp „čia“ ir „ten“

Kartais šiuolaikiniuose eilėraščiuose upės yra sukonkretinamos, kartais tiesiog vartojamas bendrinis daiktavardis „upė“. Tačiau ir vienu, ir kitu atveju upės įvaizdis siejasi su bėgančio laiko motyvu. Taip pat upė – ryški erdvės riba.

Viename Antano Šimkaus eilėraštyje (žr. p. 10.) junginys „vilnija vilija“ pasitaiko net keturis kartus. Šioje eilutėje nuskambantis asonansas kelia ramybės, pastovumo įspūdį. Vis dėlto su „vinijančios vilijos“ įvaizdžiu eilėraštyje kaskart atsiranda vis kitas motyvas. Tad pastovumas čia tik iliuzinis.

Karl'o Popper'io teigimu, „mes norime žinoti, kaip mūsų rūpesčiai susiję su praeitimi, be to, norime matyti kelią, kuriuo eidami galėtume sėkmingai spręsti rūpimus dalykus ir mūsų pasirinktus svarbiausius uždavinius“²². Pirmą kartą eilėraštyje „vilnijanti vilija“ ir primena pagonybės laikus:

vilnija vilija
širdies šventyklą atstatysim
išvardinsim bevardžius dievus
regėjimų knygas sklaidysim

(Šimkus, 1999, 10)

²¹ Audinga Peluritytė. Senieji mitai, naujieji pasakojimai. Apie naujausiąją lietuvių literatūrą. Vilnius: Gimtasis žodis, 2006. P. 315.

²² Karl Popper. Ar istorija turi prasmę? // Metai, 1998. Nr.7.

„Mes“ vardu kalbantis subjektas ir ypač dažnai pasikartojantys būsimąjo laiko veiksmažodžiai rodo buvusį mūsų protėvių optimizmą, tikėjimą šviesia ateitimi. Vėliau vilčių, šviesesnio rytojaus laukimo eilėraštyje tarsi nelieka:

kur vilnija vilija
 trupantis senamiestis
 šypsena bedantė
 visų šventųjų gatvė
 pamiršus savo vardą
 klausos

(Šimkus, 1999, 11)

Čia „bedantė šypsena“ rodo socialinį statusą bei netikrą, nenuoširdų juoką, „visų šventųjų gatvė pamiršta savo vardą“. Vadinasi, elgiamasi ne taip, kaip norima, o taip, kaip verčiama elgtis. Nors, tiesą sakant, apie veikimą vargu ar galime kalbėti, nes cituotose eilutėse tėra vienas, beje, ir tai gana pasyvų veiksmą reiškiantis veiksmažodis „klausos“.

Kitame posme prabylama apie dabartį, vartojamas esamasis gramatinis laikas:

kaip vilnija vilija
 surūdijęs vilkas
 pratisai kaukia
 pamazgų duobėj

(Šimkus, 1999, 11)

Žodžiai „surūdijęs“, „pamazgų“ turi aiškiai neigiamą konotaciją ir rodo apsileidimą, nykimą. Nors tiesiogiai eilėraštyje nepasakyta, galime nujausti, jog subjektas su širdies sopuliu žvelgia į sostinės simbolį - geležinį vilką, nykstančias vertybes, jo žodžiais tariant, „ištirpstantį miestą“.

Ketvirtą (o tai, kaip teigia liaudies išmintis, yra lemiamas, galutinis kartas) sykį „tik vilnija vilija / nešasi savy / tuos laiškus / kurių niekas neskaito / išskyrus išbrauktus / iš gyvenimo metus“. Vilties, tikėjimo šviesesne ateitimi jau nebėra. Lieka neaišku, ką subjektas turėjo omenyje minėdamas „tuos laiškus“. Galbūt tai kokie nors istoriniai dokumentai, kitados svarbūs visai tautai [Gedimino laišakai?], galbūt tai asmeninis, intymus raštas. Galų gale, tai nėra itin svarbu, kadangi minėtųjų laiškų vistiek niekas neskaito, jie lieka praeityje, o laikas bėga, kaip matome iš trečiojo posmo, naikindamas

net ir tai, kas kadais buvo brangu, šventa. „Išbrauktų iš gyvenimo metų“ vaizdinys – ne pesimistinė, bet realistinė šio subjekto ateities vizija.

Norėtusi dėmesį atkreipti į šio eilėraščio kompoziciją. Keturi savo apimtimi stipriai besiskiriantys posmai, kaip jau teigta, byloja apie tautos praeitį, dabartį, o kartu ir ateitį. Pirmasis, beje, kone trigubai už kitus ilgesnis posmas skirtas tikėjimo, vilčių apie geresnį gyvenimą kupinai, didingai tautos praeičiai. Antrasis – skaudiesiems netolimos praeities įvykiams, trečiasis – šurpiai dabarčiai, ketvirtasis – kelia aliuzijas į ateitį. Įdomus pačios „vilnijančios vilijos“ santykis su besikeičiančiais laikais: pirmajame posme tiesiog „vilnija vilija“ pabrėždama savo galybę, didingumą, nepriklausomybę. Vėliau prie „vilnijančios vilijos“ pridedamasrieveiksmis „kur“. Taip „vilnijanti vilija“ tampa erdve, kur vyksta vyksmas, bet ji pati tarsi jame nedalyvauja, sovietinius laikus stebi iš tam tikros distancijos. Trečiajame posme atsiranda būdorieveiksmis „kaip“. Tad ir „vilnijanti vilija“ čia jau ne pasyvi įvykių stebėtoja, bet nykstančių vertybių liudininkė. Prieveiksmis „kaip“ reiškia palyginimą: Vilija čia gretinama su kaukiančiu surūdijusiu vilku. Atsiranda jos (o kartu sostinės simbolio) nykimo, „nuvertėjimo“ motyvas. Tuo tarpu paskutiniajame posme „tik vilnija vilija“. Dalelytė „tik“ pabrėžia, kad nieko aplinkui tarsi nelieka, tik Vilija kaip upė, kaip geografinė detalė.

Jau užsiminėme, kad Vilija yra itin svarbi šio eilėraščio (o ir apskritai Vilniaus) dalis. Anot Vladimiro Toporovo, „į samprotavimų, susijusių su pagrindinio mito atspindžiu padavimuose apie Vilniaus įkūrimą, patenka ir kitas Vilijos vardas - Neris“²³ bet šios upės vardas rašomas mažąja raide. Taip atsitinka tikrai ne todėl, kad A. Šimkus, baigęs lituanistikos studijas, nemokėjo rašybos taisyklių. Galėtume daryti prielaidas, kad jaunas poetas, pasirinkęs didžiausią sostinės vandenvardį, jo pavadinimą vartojo apibendrintai, turėdamas omenyje ir kitas ne tik Vilniaus, bet visos Lietuvos upes. Su eilėraštyje besikeičiančia Vilijos situacija galėtume sieti ir lietuvių dalį: praeityje jis jautėsi galingas, stiprybės sėmėsi iš kitų tautos brolių, kovojo ir net gyvybę aukojo vardan tėvynės:

žemę tą
nepažadėtą
amžinybės sapnas
žinojimo ūku apgobia
rudens kapą

²³ Vladimir Toporov. Vilnius, WILNO, ВИЛНА: miestas ar mitas. // Vladimir Toporov. Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai. Vilnius: Aidai, 2000. P. 87.

čia palaidotas
ir užmirštas
be datų
kryžių
ant aukšto kranto
liūdesio šermukšnis

(Šimkus, 1999, 10)

Lietuvis skausmingai išgyveno sovietinius laikus (žr. *vilnija vilija* antrąjį posmą), skaudžiai išgyvena dabartį (trečiasis posmas). O kas jo laukia ateityje? Ar jis liks lietuviu? Ar tik „vilnijanti vilija“ primins, kad kadaise čia gyventa tokios tautos? Šis eilėraštis nepateikia tiesaus atsakymo, bet kelia niūrias ateities vizijas.

Donato Petrošiaus subjektas irgi mini sostinės upę. Tik jau ne Nerį, bet Vilnelę, iš kurios ir kildinamas sostinės pavadinimas:

pramiegota para
po riboženkliu STOP vėl nespėta
Vilnele atkirsta Tuštuma
knygų vinys alfa ir beta

(Petrošius, 2004, 47)

Šiame eilėraštyje Vilnelė ryški erdvės detalė, kuri turi panašias funkcijas kaip „riboženklis STOP“ – riboja judėjimo galimybę. Bet ne tik. Atsirandantis „atkirstos Tuštumos“ motyvas leidžia šio darbo autorei Vilnelę sieti su subjekto būseną. Pirmajame minėto eilėraščio posme ryškėja meilės idėja, tad ko gero neklystume sakydami, kad subjektas jaučiasi atskirtas nuo mylimosios ne tik geografinė padėtimi, bet ir išsimokslinimu, kurį pabrėžia „knygų vinys alfa ir beta“. Taigi upė tampa ne tik erdvės, bet ir kultūros, išsilavinimo ženklu. Be to ji pasižymi ypatingomis mistinėmis, paslaptinėmis galiojimais.

2.2. Vanduo: kasdienybė ir mistika

Vandens simbolį galime sieti su kasdieniniu žmogaus gyvenimu ir su ypatingu laiku, nauja gyvybe, nauja pradžia.

A. Žagrakalytės net ir knygos pavadinimas asocijuojasi ne tik su socialiniu statusu, bet ir su vandeniu. „Išteku“ – tai pasileidžiu drauge su srove, tai išeinu iš čia ir

sutampu su vandeniu.“²⁴ Vanduo – paslaptina, mistiška stichija, „senojoje baltų sąmonėje ženklino mirties ir atgimimo vietą. Žemdirbystės idėja glūdėjo vandens patirtyje, vanduo atspindėjo moteriškąją vaisingumo jėgą. Žemė glaudė ir maitino, o vandens dėka teikė perkeitimo, transformacijos galimybę.“²⁵ Gal todėl A. Žagrakalytės eilėraščiuose upė siejama su mitinėmis būtybėmis - laumėmis:

Maniau, kad tai tik viena
 Žmonių pamiršta upelė,
 Kuriose laumės raganos –
 Skaidrūs permatomi kūnai
 Maudosi, šukuodamos savo plaukus.
 (Žagrakalytė, 2003, 24)

Dar vienas argumentas, įrodantis vandens paslaptinumą, mistiškumą yra jo teikiamos relaksacinės savybės. Prie upės einama nusiraminti, atsipalaiduoti arba tiesiog su mylimu žmogumi romantiškai praleisti laiką:

vynu sulaistytos šlepetės
 rugpjūtis
 (dar pridėkim lietu)
 (atodūsius į upę debesėjant)
 štai ir visas
 gražus nelaimingumas
 (bandymai apsvaigti)
 (Žagrakalytė, 2003, 70)

Reikėtų pastebėti, kad vanduo yra tarsi ta substancija, kuri užpildo žmogaus būtį:

Nejudėk nesujudink
 Vandens
 Iki pusės įbridus vyne (?)
 Atspindys tik katras

---

²⁴ Plačiau internetinė prieiga: <http://www.rasyk.lt/index.php/fuseaction,writers.view;id,308> [žiūrėta 2008 04 22]

²⁵ Audinga Peluritytė. Senieji mitai, naujieji pasakojimai. Apie naujausiąją lietuvių literatūrą. Vilnius: Gimtasis žodis, 2006. P. 340.

Tas tikresnis

(Žagrakalytė, 2003, 43)

[domu, jog jaunosios autorės eilėse greta vandens įvaizdžio minimas vynas. Eilėraštyje „II. (romantiškasis)“ atsiranda „vynu sulaistytos šlepetės“, bylojančios apie uždarą namų erdvę, bet čia pat iškyla „atodūsių į upę debesėjant“ vaizdinys. Nors „Jūrmylėse, šviesmylėse, vienmylėse, šiaipmylėse“ subjektas kviečia „nesujudinti vandens“, tačiau yra „iki pusės įbridus vyne (?)“. Tad lieka neaišku, kur iš tiesų yra A. Žagrakalytės eilėraščių žmogus – namuose ar gamtos apsuptyje? Kas yra tikras vanduo ar vynas? Panašu, kad jo pasaulis toks komplikotas, kad jis nė pats nesuvokia realybės. Tai rodo skliausteliuose dedamas klaustukas.

Sąlytis su upės vandeniu A. Žagrakalytės subjektui reiškia pagijimą. Panašu, kad gydomos daugiausia ne fizinės, bet dvasinės žmogaus žaizdos:

<...> Atrodė, kad bėgant praeis, nusitrins,

Vėjui išmirks, į upes nusišluostys,

Nučiupinėtas, įplyšęs, buvęs – nepamirštas laikas <...>

(Žagrakalytė, 2003, 57)

Apie išgyvenamą skausmą byloja „buvęs – nepamirštas laikas“ bei eilėraščio epigrafu tapusi eilutė iš darbo paieškos skelbimų: „ieškomas sodininkas, galintis gyventi kartu“. Susidaro įspūdis, kad stokojama ne darbo jėgos, kaip viešai deklaruojama skelbime, bet žmogiško artumo, šilumos. Tai rodo sintezę reiškiantis prievoksmis „kartu“.

Kaip matome, jaunųjų kūryboje upė nebūtinai siejama su nekasdieniška, ypatinga situacija. Kartais ji esti tiesiog pabrėžtinai subuitinta:

Debesys kaip išmirkęs

Batonas upėj

Bandant žuvelę sugaut <...>

(Žagrakalytė, 2003, 66)

Taigi šiame eilėraštyje parodoma praktinė, materialinės naudos teikianti upės pusė – ji teikia ne tik malonumą žvejoti, bet ir maistą. Maitinimosi motyvą ypač stiprina „išmirkusio / Batono upėj“ vaizdinys.

R. Radavičiūtės kūrybos puslapiuose taip pat nestinga vandens motyvų. Tik čia jie siejami su gamta ir nuo civilizacijos yra tarsi atitraukti. Tokį išpūdį kelia aliuzijos į evoliucijos pradžios laikus:

Tada jau buvom be žvynų be išnarų
lyg geluonis nuo saulės slėpdavo žyniai
po vandeniū nejausdavom

vanduo paryškindavo kūną dieviška
spalva švytėjo oda ar žievė
iš tolo

(Radavičiūtė, 2001, 14)

Taigi R. Radavičiūtės subjektas, šiame eilėraštyje kalbantis „mes“ vardu, netgi žmogų kildina iš vandens. Vanduo ir čia turi ypatingų, mistinių galių, padeda daiktams keisti ne tik savo pavidalus, bet ir pačią esmę:

Jauti

Paukšti akmeniu
Virtęs įskridai vandenin

Meškeriotojai matė

(Radavičiūtė, 2001, 35)

Iš cituotų eilučių matyti, kad R. Radavičiūtės (kaip ir A. Žagrakalytės) subjektas nenuneigia vandens teikiamos praktinės reikšmės ir mini žvejybą. Tačiau į vandenį ir čia visų pirma žiūrima kaip į substanciją, teikiančią gyvybę. Anot R. Radavičiūtės subjekto, kūdikis netgi „pradėtas / buvo <...> jūros / spalvos švelnumu“ (Radavičiūtė, 2001, 27). Eilėraštyje „Kada radijas praneša didį atšalimą (arba numanoma nakties baimė)“ atsiranda gelsvo vandens motyvas. Kaip žinia, vanduo yra skaidrus, bespalvis, tad jo spalvos pakitimas čia siejamas su žmogaus liga:

Lopšy sūnus nemigo visas
persunktas šlapimo ne lopšinės
išsiilgęs
kasė duobę pilį
skaisčiom akim be vizijų

į gelsvą vandenį kur motina pašalus
dugną bučiuoja basa
(Radavičiūtė, 2001, 69)

Žodis „pašalus“ galėtų būti sietinas su fizine liga. „Dugno bučiavimą“ (kaip ir pirmosiose eilutėse atsirandantį neprižiūrėto vaiko motyvą) reikėtų sieti su psichine moters būseną, liguistumu, kuri nuspalvina „gelsvas vanduo“. Iš kur atsiranda tokia subjekto savijauta? Kaip atsakymą mums sufleruoja epigrafas ir po eilėraščių esantis „P.S“. Tokius jausmus sakytojai sukelia grįžtantis „tėvas po naktinių (...) nežinios <...>“ valandų. Taigi, ko gero, yra teisingas Alfredas Adleris, teigęs, kad „vyro svarba visuomenėje pažeidė moters psichikos raidą ir sukėlė kone visuotinį nepasitenkinimą jos visuomeniniu vaidmeniu“²⁶. Grįžtančio vyro žmona čia laukia su baime, nerimu. Pati jaučiasi per menka atsispirti vyro įtakai.

Taigi, nors vanduo turi ypatingų, mitinių galių, teikia žmogui relaksaciją, jaunųjų poetų kūryboje atsiranda ir vandens motyvų, kalbančių apie negailestingą moterų dalį, likimo mestus išūkius. Gyvendama kasdienį gyvenimą, moteris dažnai pajunta, kad yra priklausoma nuo „galingųjų“, kad jos viduje apsigyvena miestas.

---

²⁶ Alfred Adler. Moters vaidmens vengimas. // Metai, 2002. Nr. 12. P. 124.

III. Miestas žmoguje

Žmogui, gyvenant miesto ritmu, kvėpuojant užterštu oru, ribojamam kitu, nepavyksta atsispirti miesto traukai ir jį palaužia miesto dvasia. Jam nebūdingas provincialumo sindromas²⁷, tačiau nepaisant to, kad jis nesizavi miesto pasauliu, pradeda gyventi ir mąstyti kaip miestietis: jo viduje apsigyvena miestas. Labiausiai tai matyti iš sumenkėjusio motinos vaidmens, kultūros krizės, dramatiško meninko paveiklo vaizdavimo, meilės buvimo nuneigimo ir prarasto tikėjimo. Sukrečiantį išpūdį palieka sumenkėjęs motinos (moters) vaidmuo šiuolaikinėje poezijoje.

1. Sumenkėjęs motinos vaidmuo

Nuo seno literatūroje ryškėjo moters – motinos paveikslas. „Lietuvių šeima laikė garbe turėti daug vaikų. <...> Motinystei mergaitės buvo ruošiamos nuo kūdikystės“²⁸. Tad reikia pastebėti, kad jaunųjų poečių kūryboje moters, motinos paveikslas taip pat gana ryškus. Ne vienas eilėraštis byloja apie motinystės troškimą:

Giliau įsipjovus liežuvį
Kraują su dulkėm išminkius
Nusilipdysiu vaikelį

Guldysiu degtukų dėžutėn
Iš jo marškinių pažastų
Iškirptom skiautelytėm
Išklojus <...>

(Žagrakalytė, 2003, 21)

Taigi, nors kūdikio šio eilėraščio subjektas „planuoja susilaukti“ neįprastu būdu, galime pajusti, jog jis yra laukiamas ir dar negimęs patiria didžiulį motinos rūpestį ir globą. A. Žagrakalytės kalbančioji cikle, pavadintame „patenkintos mergaitės pakalbėjimai“, perima pirmosios moters – Ievos – funkcijas:

ranka nutirpo

²⁷ Apie jį plačiau žr. Menininkas ir valstybė. Kolektyvinė monografija / E. Krukauskienė, L. Kublickienė, A. Matulionis ... [et al.] ; [ats. redaktorė ir sudarytoja Lilija Kublickienė] ; Socialinių tyrimų institutas. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 83.

²⁸ Pranė Gundulienė. Senieji lietuvių šeimos papročiai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002. P. 54.

obuolį belaikant
 viliojant taip
 lėtai besenmergėjant
 tik stebint kaip <...>
 [kikena] papėdėj
 mergužėlės
 sūpuodamos po mielą
 kūdikėlių
 (ne mano karaliūnams užderėjo)
 (Žagrakalytė, 2003, 69)

Kaip matyti iš eilėraščio pavadinimo ir niūrių intonacijų, subjektui sunku stebėti laimingas, kūdikių susilaukusias merginas, kai pačiam nesiseka vilionės. Į jaunąsias motinas jis žvelgia pavydžiai, nes ir pats norėtų motiniškų rūpesčių. Jis suvokia, kad būti motina nėra lengva ir paprasta. Tai iliustruoja neigiamą konotaciją turintis, bet mažybine reikšme vartojamas žodis „kakučiai“ bei noras bet koku atveju ištekėti:

seserų kūdikių kakučiai
 rankom skalbiamuos
 vystykluos
 <...>
 miegant apšivemiantys
 padauginę mylimieji
 esu viskam pasiruošus
 (labas kaip gyveni
 išteku
 išteku
 išteku)
 (Žagrakalytė, 2003, 77)

R. Radavičiūtės subjektas motiną sieja su maitinimo funkcija ir gretina ją su duonos įvaizdžiu:

Lauknešėlis motinos
 Rankom
 Alkiui išbūrė likimą
 Skrudintos duonos
 Pluta
 (Radavičiūtė, 2001, 53)

Jaunųjų poečių kūryboje esama ne tik tokios – kūdikio laukiančios, mylinčios, globojančios, maitinančios – motinos įvaizdžio. Anot J. Sprindytės, „liguistumas, neapykanta buvimui, vyrams, vaikams, kolegoms, keršto ir nuoskaudos jausmai, vartojimo, agresijos, jusliškumo ir sensacijų dominavimas tampa vaizdavimo norma“²⁹. Tad ir poezijoje atsiranda kitokių su motinyste siejamų motyvų.

Renatos Radavičiūtės eilėraščiuose motinos praranda pagrindines savo funkcijas. Jos nebesugeba savo atžaloms garantuoti saugumo ir ramybės:

Darbšti kandis
Sukapojo lopšinę kūdikio
Sapne raudoni uogienojai
Sunokino baimės adatas.

(Radavičiūtė, 2001, 56)

Taip eilėraštyje atsiranda baimės, pavojaus, apie kurį byloja raudona spalva, nuojauta. Reikėtų pabrėžti, kad uogas kūdikis mato sapne. Kadangi sapnai paprastai reiškia iš žmogaus pasąmonės kylančius vaizdinius, galime nujusti, jog vaikui trūksta motiniškos šilumos. Lopšinė – prieš miegą dainuojamas kūrinys. Ji reiškia garsą, tad yra neapčiuopiama, nepaliečiama, vadinasi, ir kandis iš tiesų jos sukapti negali. Todėl šių parazitų motyvą reikėtų suvokti kaip aliuziją į nemylimą, neprižiūrėtą kūdikį, kuriam niekas nepadainuoja lopšinės, neatneša raudonų prisirpusių uogų.

Motina R. Radavičiūtės eilėse ne tik nemoka savo vaikui parodyti meilės, bet netgi elgiasi su juo agresyviai, kėsina į jo laimingą vaikystę:

rėkia vaikas išmetė
mamaitė mano žaislus paukščiams
lesalą žieduotiesiems su
šiluma delnų verksmu nulietus
mano seilėtus iškutinėtus
žaislelius alyvose jų kaulai

(Radavičiūtė, 2001, 29)

Motinos „šiluma delnų“ minėtame eilėraštyje skiriama ne savajai atžalai, bet paukščiams. Jos nemeilė vaikui ir rūpinimasis, domėjimasis kitais dalykais ryškus ne

²⁹ Jūratė Sprindytė. Prozos būsenos 1988 – 2005 m. Naujosios literatūros studijos. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006.

viename R. Radavičiūtės kūrinėlyje. Poetės eilėraščių motina – sektantė, liguistos sąmonės moteris, atsiduodanti budizmui, be jokios sąžinės graužaties pasmerkianti savo vaiką kančioms:

Budizmas motina pažadinta ištranso spjaudosi
 į užlovi keiksmis
 nevirsiu išpera tau makaronų naktį tverk
 sėdėk neėdęs nesituštinęs o kęski
 laiko tam nėra ne žemiški dalykai svarbūs
 nujaučiu tragediją
 jau greitai pajvairinsiu tau kančią
 eikš sūnau štai peilis
 leisk įdursiu meiliai auš diena
 ir kunkuliuos nevirškinti spagečiai
 paskutinei vakarienei

(Radavičiūtė, 2003, 66)

Nors cituoto eilėraščio subjektas prisipažįsta, kad „nujaučia tragediją“, tačiau nesuvokia, jog artėjanti nelaimė – pasikėsinimas į vaiko gyvybę – glūdi jo paties viduje. Bet vargu ar čia, šiame eilėraštyje, moteris gali kontroliuoti savo elgesį. Panašu, jog jos veiksmus valdo pasąmonėje užkoduota budizmo programa. Vytauto Kavolio teigimu, „<...> lietuvių literatūroje beveik nenutrūkstančia gija tęsiasi moters, kaip mažiau už vyrą koherentiško žmogaus, įvaizdis. Ne tik vyrų, bet ir moterų vaizduojamosiose moteryse kartojasi kažkoks pavojingas, nekontroliuojamas, nebalansuotas galios ir nepajėgumo santykis“.³⁰ Iš kur jis kyla, atsakyti nėra lengva, bet panašu, kad šiuolaikiniame pasaulyje, skubančioje erdvėje ir laike gyvendamos moterys nebejaučia prigimtinio motiniško instinkto, motiniškos meilės. Jos, kaip matėme, be jokių skrupulų gali pakelti ranką prieš savo vaiką, ką jau ir kalbėti apie dar negimusią būtybę. Todėl nenuostabu, jog motinos prilyginamos žvėrimis:

Neršiantis žvėris
 Iščiose kilpas pina
 Stipriai tempdamas siūlą
 <...>
 Embrioninis kūnas dusdamas
 Miršta nudažęs veidrodžio kampą rausvai

(Radavičiūtė, 2001, 38)

³⁰ Vytautas Kavolis. Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje. Vilnius: lietuvių kultūros institutas, 1992.

Motinos praradusios savo pagrindinę funkciją – gimdyti, mylėti ir auginti vaikus - tampa nereikalingos. Tačiau ši situacija nėra tokia paprasta ir aiški, kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Eilėraštyje su išpėjančiu pavadinimu „Atsargiai!!!“ „aš“ vardu kalbantis subjektas išsižada brangiausio žmogaus:

Pakasiau visas

Lopšines

<...>

Klykė mykė

Pasaulio motinos staiga

Be balso

Be dainų

<...>

Pakasiau visas

motinas

(R. Radavičiūtė, 2001, 23)

Eilėraščio pavadinime skambantis liepimas teikia dviprasmiškų minčių. Viena vertus, jį galime traktuoti kaip prieveiksmį, nurodantį, koku būdu tos motinos buvo užkastos (žr. eilėraščio ketvirtąjį posmą), tačiau matyt jis turi šiek tiek platesnę reikšmę. Po pavadinimo dedami trys šauktukai rodo, jog į tai, apie ką kalbama eilėraštyje, reikia atkreipti ypatingą dėmesį. „Atsargiai!!!“ reiškia pavojų. Iš kur kyla grėsmė? Be abejo, kaip matėme kiek anksčiau, pavojinga, kai motinos praranda žmogiškumą ir net kėsinaisi į vaiko gyvybę. Tačiau šiame eilėraštyje žvelgiama į moterį iš kitos pusės: čia motinos yra nuskriaustos, nes iš jų vaikai atima galimybę dainuoti lopšines. Kitaip tariant, rūpintis savo atžalomis. Tad šio kūrinėlio pavadinimą galėtume suvokti kaip tylų, netiesioginį motinų šauksmą, prašymą neišsižadėti jų, neatimti jų gyvenimo esmės.

Jaunųjų poetų eilėraščiuose ryškus ne tik moters – motinos įvaizdis. Ji čia ir koketė, pasižyminti meniniu skoniu, norinti ir siekianti būti dėmesio centre, būti graži:

Susidedu kojas dailiai,

Kaip jaunoji arklininkė

Iš devynioliktojo amžiaus

Paveikslų kopijų –

Į ikoną mane įtapykit

Tarp dailių raizgeliuotų aukselių <...>

(Žagrakalytė, 2003, 15)

Jaunųjų poezijoje ji pasižymi plepumu. Todėl vienas iš moters norų, kad mieste būtų įsteigta organizacija, padedanti šios neigiamos savybės atsisakyti ar bent ją sumažinti:

liežuvių prikirpinėjimo

įstaiga

turėtų nuolatinę

klientę

atvedamą nuvargusių

jaunuolių

(Žagrakalytė, 2003, 73)

Jeigu A. Žagrakalytės subjektui svarbi „liežuvio prikirpinėjimo / įstaiga“, tai reiškia, kad jis pripažįsta savo silpnybę – plepumą ir netgi stengiasi su ja kovoti. Susidaro išpūdis, jog tas plepumas yra savybė, trukdanti moteriai bendrauti su vyrais. Tik įdomu, ar pats subjektas jaučia, jog liežuvavimas yra santykių kliūtis, ar vyrai priverčia jį tai suvokti? Moters, „atvedamos nuvargusių / jaunuolių“ motyvas kelia dviprasmiškų aliuzijų. Sklaidant jaunųjų poetų kūrybos puslapius, „atrodo, jog menstruacijos, nėštumas, gimdymas susiejami ne su vaiko, o su vyro „priežiūra“, todėl reiškia ne kuriamąsias moters galias, o pataikavimą, savęs kaip subjekto, atsisakymą“³¹. Tad ir ėjimą į „liežuvio prikirpinėjimo įstaigą“ ko gero derėtų suprasti kaip norą įtikti vyrams. Juk ne veltui R. Radavičiūtės eilėraštyje atsiranda medumi kvepiančios moters įvaizdis:

į rytus vakarus naktis

po sparną metė skrendantys gandrai

ir miego moterys pakvipo medumi

ir obelimi

(Radavičiūtė, 2001, 32)

Medumi kvepianti moteris gundati, viliojanti. Bet, reikia pastebėti, prabilęs apie tokią moterį jaunųjų poetų subjektas niekada nevartoja dabartį reiškiančio esamojo

³¹ Solveiga Daugirdaitė. Rūpesčių moterys, moterų rūpesčiai. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002. P. 207.

laiko. Kaip matėme, cituotame eilėraštyje moteris medumi pakvipo praeityje, nes vartojamas gramatinis būtasis kartinis laikas. O štai Antano Šimkaus eilėratyje „Sudie (medžiu)“ moteris medumi dar tik pakvips:

Kai visas gegutes atgal į laikrodžius sugrūs,
 Kai pilnatis moteris taps medum, o dangus – degutu,
 Kai sužaliavusi kampe lazda išgriaus namus gyvybės medžiu
 (Šimkus, 1999, 73)

Žodelytis „kai“ bei daugybė keliamų sąlygų reiškia, kad iš tiesų tai gali ir neįvykti. Taip eilėraštyje atsiranda vyro, kuris nėra patenkintas moterimi, motyvas. R. Radavičiūtės subjektas moteris nužemina taip, kad net vadina kalėmis:

Moterys kalės
 Be vardo
 Su ženklų
 Tarpukojo
 Spindinčiu
 (Radavičiūtė, 2001, 49)

Taigi jaunųjų poezijoje „moteriškumą ardo ne tik vyriškumo ekspansyvumas, bet ir pernelyg menkas moteriškumo autoritetas. Moters kultūrinis identitetas tebėra prisitaikantis, tik labai retais atvejais – įsitvirtinantis. Moters saviidentifikacija, kaip giluminė lyties sąsaja su kultūra, pakeičiama paviršine problematika arba prisitaikymu prie vyriškųjų stereotipų“³². Moters kūnas yra hiperbolizuotas ir per krikščioniškuosius simbolius siejamas su gundymu, suvokiamas kaip žemė:

Švelnios rankos nužeria
 Sniegą nuo nugaros
 Nusliuogia šilta gyvatė
 Po pilvu sužėlusioj žolėj
 Šienpjovys galanda
 Dalgį ir nagus
 (Radavičiūtė, 2001, 17)

---

³² Viktorija Daujotytė. Moters dalis ir dalia. Vilnius: Vaga, 1992. P. 14.

Pirmame eilėraštyje iš ciklo „Prielaida peizažui I“ (Radavičiūtė, 2001, 47) subjektas į vieną gretą surašo ir „puolusių moterų / akis / stogus varvančius“ ir „gėles / ir debesis / puolusių moterų“ ir „kojas / ir ašaras / basas“. Apibendrinami galime teigti, kad, nepaisant suvulgarintos moters esmės, eilėraščiuose moteris išskyla kaip neatsiejama gamtos dalis, teikianti gyvybę – tęsianti žmonijos evoliuciją.

Jaunųjų kūryboje matome motiniškus instinktus, tapatybę praradusią moterį. Galime pajusti, jog tokią jos veiksmų ir būsenų kaitą lemia aplinkiniai: visų pirma – vyrai ir vaikai. Motinos vaidmens sumenkėjimas byloja apie moralinių vertybių praradimą. Kartu tai pirmas žingsnis link kultūros krizės.

2. Kultūros krizė

Ne vienas literatūrologas mano, kad „šiuolaikinėse literatūrinėse diskusijose retai aptarinėjamos vertybės“³³, o „dabartinei kultūros būklei apibūdinti pasimėgaujant vartojama krizės sąvoka. Gyvename krizės sąlygomis, krizės visuomenėje, vyksta rimtosios kultūros genocidas“³⁴. Jaunųjų poetų eilėraščių subjektas puikiai tai jaučia, tačiau nesistengia nieko keisti, nes tai ne vieno ir ne grupelės žmonių jėgoms.

A. Žagrakalytės eilėraščių žmogus dar nusiperka kultūrinį leidinį:

Mylimasis kojų nagus
Ant kultūrinio leidinio karposi
Kai nieks nematys – laižysiu
Žirklučių ašmenis – liko
Kokia dulkelė vistiek

(Žagrakalytė, 2003, 21)

Vis dėlto leidinys naudojamas ne pagal paskirtį: yra ne skaitomas, bet ant jo sumetamos šiukšlės (kojų nagai!). Taip eilėraštyje atsiranda nepagarbos kultūrai motyvas. Nors tiesiogiai neužsiminta, galime įtarti, jog subjekto mylimasis yra visiškai abejingas išprusimui. Jeigu subjektas dar įsigyja kultūrinį leidinį, galime manyti, jog jis išsilavinęs, apsišvietęs. Bet

³³ Vytautas Martinkus. Literatūra – šiuolaikinės vertybių dramos vieta. // Literatūra ir paraliteratūra. Straipsniai ir esė. Vilnius, 2003.

³⁴ Jūratė Sprindytė. Prozos būsenos 1988 – 2005 m. Naujosios literatūros studijos. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006. P. 31.

„meninio klonavimo“ siekis („kūryba tiesiogiai susijusi su aistra, šios transformuojama į „kūniškumą“³⁵) byloja apie pasaulio išsigimimo pavojų.

Poetų, baigusią lituanistines pedagogines studijas, subjektai paklydimo, nusigręžimo nuo kultūros situaciją perteikia naudodami kelių ir kryžkelių, vieškelių motyvus, keliančius aliuzijas į garsųjį Broniaus Radzevičiaus romaną „Priešaušrio vieškeliai“:

Kažkur tarp Viešpaties ir Viešnamio,
Pasiklydęs priešaušrio vieškeliuose,
Išminties knygas alkanai graužei,
Kol į jos kertinius akmenis dantis išsilaužei.

(Šimkus, 1999, 38)

Erdvė, kurioje yra šio eilėraščio objektas yra nusakoma „Viešpaties ir Viešnamio“ priešprieša. Taigi subjektas yra pasiklydęs kažkur plačiajame pasaulyje. Matyti, jog jis nusivylęs mokslo galia. „Išminties knygos“, į kurias buvo žiūrima su viltimi, nedavė jokios naudos, priešingai – sukėlė dvasinę sumaištį, apie kurią byloja teiginys „dabar grauži save“ ir retorinis klausimas „Na, ar soti, bedante dvasna?..“. Nusivylimas savimi, savigrauža ir neturėjimas vilties dėl šviesesnės ateities ryškus ir kitame A. Šimkaus eilėraštyje, dedikuotame „Nelaimės draugui“ Tadaui:

Ten, kur neužpučia vėjai,
Pūnam mes – ateities rudens lapai,
Keikdami save, kad parsidavėm idėjai.
Ar ne, Tadaui?

Kelių kryžkelėse sėdim
Ir meldžiamės vakaro baimei,
Nes mes – tik merdėjantys šešėliai.
Ar ne, Tadaui?

(Šimkus, 1999, 83)

Apie tai, kas priverčia žmogų jaustis „tik merdėjančiais šešėliais“ galime tik nujausti. Galbūt tai nusivylimas mokslu, o gal tai nusivylimas šiuolaikiniu, nežinia kur ir dėl ko skubančiu miesto pasauliu. Kaip antitezė gyvenimui, kurį gyvena jaunujų

³⁵ Gabrielė Labanauskaitė. Moteriškosios reprezentacijos A. Žagrakalytės poezijoje. // Šiaurės Atėnai, 2003, lapkričio 22, 677.

poetų eilėraščių žmogus, yra pateikiama pasakos realybė. Atsirandantys pasakos motyvai rodo tradicijos, pastovumo ilgesį. Galbūt todėl R. Radavičiūtės subjektas, žinodamas, jog pasakose visada laimi gėris ir tiesa, pats ima tapatintis su jų herojumi, prisiimdamas jų veiklos programas:

amžiams virtinę aukų nesugadinto kailio pievose
ar kalnuose ganyt po ūkanas nebyliai
apjuosti aukštu stiklo kalnu (iš bėdos tvora)
kol veik išaušus
auksakalys nukals joms pasagas ir
karūnas

(Radavičiūtė, 2001, 36)

Tačiau A. Šimkaus subjektas yra nusivylęs net ir pasaka:

Suplėšytam tinkle ištraukia
Auksinį kilbuką, gal karpį
Piktai nusispjauna ir sako:
„Štai vėl aš tave pagaunu,
Ir vėl man siūlysi tą patį
Tris norus išpildyt geriausiai –
Viltį, Tikėjimą, Meilę,
Kuriuos išsinešiu į krantą, ir vėl būsiu trečias brolis,
Laimingiausias...

(Šimkus, 1999, 64)

Iš pasakos atkeliavęs trečio brolio įvaizdis šiame eilėraštyje įgyja pasakai nebūdingų reikšmės atspalvių. Visų pirma, pasakose trečias brolis būna kvailėlis, o šio kūrinio subjektas, kaip rodo jo ateities vizija („ir vėl būsiu trečias brolis, / Laimingiausias...“), tik tokiu apsimeta. Trys norai – didžiosios visų laikų vertybės – viltis, tikėjimas, meilė, - kurių trokštama, lieka jau ne pirmą sykį (eilėraštyje pabrėžtinai kartojamasrieveiksmis „vėl“) neišpildyti. Subjektas, jausdamasis nusivylęs ironizuodamas sutinka būti kvailėliu trečiu broliu, kuriam sunku suvokti šiandieninį, vertybes praradusį pasaulį.

Kaip jau teigta, jaunųjų poetų subjektas – kultūrai neabejingas, išprusęs žmogus. Jam „Hofmanas yra dievas“ (A. Žagrakalytė. „Pastabos“. P. 58.), jis skaito Platono „Dialogus“ (D. Petrošius. „Aklas Atlantidos burtininkas“. P. 45.), Lao Zi tekstus (D. Petrošius. „Nekeliavimo eilės“. P. 77.), būstą puošia Rainerio Marijos Rilės portretu

(D. Petrošius. „Praėjusieji – artėjančiai ir neišvengiamai“. P. 74.), klausosi Mocarto muzikos (A. Žagrakalytė. „Pastabos“. P. 59.). Būdamas išsilavinusiu žmogumi, jis puikiai suvokia visuomenę ištikusią kultūros krizę, ir galbūt net pernelyg dramatiškai žvelgia į pasaulį. Jam „sunku apsiprasti su tuo, kad „aukštosios“ gyvenimo prasmės šiandien susikuriamos apseinant be meno, geriausiu atveju su juo susiliečiant kaip su stimulu, galinčiu skatinti ciniškai viską parodijuojančią vaizduotę <....>. Jau suprantama, kad cinizmas – kaip priedanga, kai jautiesi pernelyg pažeidžiamas.“³⁶ Juo jaunųjų poetų subjektas stengiasi atsiriboti nuo jo netenkinančios realybės. Įdomu pastebėti, jog regimas pasaulis jam atrodo dirbtinas, netikras, suvaidintas:

Nuspendėm nugriaut Gražtų Gamyklą, nes grėžta buvo per daug.
Aplink vienos skylės, o iš jų tarsi kieno akys žiūri, kai nesmagu.

Gamyklos vietoje iškils modernus kino teatras su policijos nuovada.
Klestės Laisvalaikio Užimtumas ir Tvarka – mūsų mieste taip
Greit viskas keičiasi.

(Petrošius, 2004, 57)

Policija – institucija, skirta visuomenės interesams ginti ir tvarkai palaikyti, čia suvokiama kaip modernus kino teatras. Vadinasi, ji tinkamai neatlieka savo funkcijų, o tik vaidina „Laisvalaikio Užimtumą ir Tvarką“. Atsirandantis skylių įvaizdis signalizuoja apie tuštumą, o kartu primena žiūrėjimą pro rakto skylutę. Tą žiūrėjimą (=kišimąsi į kito gyvenimą, kito reikalus) miesto žmogus traktuoja kaip savaime suprantamą, kasdienį reiškinį, kurio paprastai net nepastebi, o pajunta tik tada, „kai [būna] nesmagu“. Ši paradoksali, atvirkštinė situacija byloja ne tik apie tvarkos, bet ir apie privatumo stygių.

Kadangi kasdieninis gyvenimas jaunųjų poetų subjekto suprantamas kaip spektaklis, tikrasis teatras, nuo Antikos laikų suvokiamas kaip vienas didingiausių kultūros reiškinių, dažnam tampa nebereikalingas. Šios idėjos išsakomos per sudegusio teatro motyvą nenoriečiams (supraskime, tiems, kurie „nenori“) dedikuotame eilėraštyje:

Niekas nebeatmena, kada užsidegė šis teatras;
tie, kurie padegė, ir tie, kurie matė, kas padegė –

³⁶ Audinga Peluritytė. Senieji mitai, naujieji pasakojimai. Apie naujausiąją lietuvių literatūrą. Vilnius: Gimtasis žodis, 2006. P. 249.

sudegė visur kitur

Teatre apsigyveno raudonas kaktusas;
sutemus jis vaikšto koridoriais, ir jo šešėliai seka
sienomis – jie vaikšto, vis vaikšto – kiekvieną žingsnį
įrašome į TV programas

(Petrošius, 2004, 44)

Raudonas kaktusas, kaip galime įtarti iš pavadinimo, čia simbolizuoja sąlygišką gaisrą – pavojų, kuris įvairių šešėlių pavidalu patenka „į TV programas“, anot šio eilėraščio subjekto, žiūrovus vedančias iš proto. Taigi iškyla televizijos, kaip žmonių „nukultūrintojos“ įvaizdis. Bet ar dėl kultūros krizės tėra kalta televizija? Jaunųjų poetų sakytojai į šį klausimą kategoriškai atsako neigiamai. Kultūros krizę, jų manymu, išprovokavo spektaklį iš rimtų reikalų kuriantys valdininkai bei kiti žmonės, pasiduodantys neigiamai įtakai, technologijų pasauliui. Kultūros krizės laikotarpiu itin svarbiu klausimu tampa meninko vieta kasdienybėje.

3. Šiuolaikinio pasaulio menininkas

Pasaulyje, kuri valdo „vidinis“ miestas, šiuolaikinių technologijų epocha, meninko vaidmuo tampa itin komplikuotas: nevertinamas kitų, jis ima ir pats save niekinti.

Stebėdamas, kaip „barokinės barboros / Veidų lygtyse / Velka madą <...> (R. Radavičiūtė. *Barokinės barboros*. P. 64), įsižiūrėdamas į knygų lentynas, prisimindamas kultūros puoselėtojus, jaunųjų poetų subjektas save ir savo draugus suvokia kaip knygnešius – šiuolaikinius švietėjus. „Poetų išsiskakymai šio dešimtmečio pradžios spaudoje persmelkti nerimo dėl bendro lietuvių poezijos pagrindo, dėl kultūrinių jungčių (tradicijos?) naujojoje poezijoje nykimo, pačių poetų susišnekėjimo tarpusavy ir su skaitytojais galimybių <...>“³⁷. Tai persmelkia ir šių jaunųjų poetų kūrybos puslapius:

Per šimtmečius dešimtmečius,
Per šalnas, žilas žemės kupras,
Einam pasmerkti kaip gyva neapykanta,
Nešam savo sąžinės juodraščius, netekčių knygas...

(Šimkus, 1999, 75)

³⁷ Brigita Speičytė. Žiemos balsai: poetiniai 1988 – 2002 metų debiutai // Naujausioji lietuvių literatūra. Vilnius: 2003.

Deja, regis, jie, jaunieji kūrėjai, kultūrintojai, šiame eilėraštyje kalbantys kolektyvinio subjekto vardu, negali įgyvendinti savo misijos, nes patys suvokia, jog kitų yra suprantami kaip „gyva neapykanta“. Vadinasi, jiems belieka stebėti, kaip šiandieniniame pasaulyje nyksta istorinės, kultūrinės vertybės ir „savo sąžinės juodraščius, netekčių knygas“ rašyti sau patiems kaip ženklus apie jų neįvertintas pastangas.

D. Petrošiaus subjektas supranta, kad „kiekviena stichija garsi savo partizanais“, tačiau jam sunku susitaikyti su mintimi, kad jo pastangos „gelbėti kultūrą“ yra traktuojamos kaip „šūkis – kaip ką tik užčiauptų burnų spengsmas“. Susidaro įspūdis, jog jis pats pradeda neskirti realybės nuo medijose (televizijos ekrane, kompiuterio monitoriuje) vaizduojamo pasaulio, tačiau, nepaisant to, yra nepatenkintas pasauliu:

Jei vaizdo plokštė išneš – padarykit, kad iš įkyriai
mėlyno dangaus ant visų lytų akmenais.

(Petrošius, 2004, 16)

Albertas Zalatorius yra sakęs, jog jo „didžiausia svajonė, kad mes niekada nebūtume patenkinti“³⁸. Tad belieka išreikšti viltį, kad šis D. Petrošiaus subjekto nepasitenkinimas duos teigiamų vaisių, bus jo kūrybos stimulus.

Jaunųjų poetų eilėse dažnas menininko įvaizdis. Dažniausiai jų kūriniuose subjektais ir tampa meninkai (visų pirma, poetai).

Regimantas Tamošaitis yra kalbėjęs apie tai, jog „šiandien menininkas yra kaip niekada pritilęs <...> lyg netekęs reikšmės, jis saugosi ir vengia išsišokti. Tai nuvainikuotos kultūros herojus“³⁹, kuris gyvena vartotojiškoje visuomenėje, kur, R. Tamošaičio teigimu, už viską reikia mokėti: ir už laimėjimus, ir už pralaimėjimus. Panašu, kad poetai, net ir tie, kurie yra įvertinti ir laimėję ne vieną literatūrinę premiją, jaučia nevisavertiškumo kompleksą, save suvokia kaip menką dulkelę plačiose didmiesčio gatvėse.

Nepasitenkinimą savimi galime pajusti A. Žagrakalytės eilėraštyje „Jauna mano nuomininkė“. Jame subjektas – poetė, kuri tarsi ne gyvena, o stebi kitus: ji stebi savo nuomininkės gyvenimą:

Dantų rievėlės

³⁸ Albertas Zalatorius. Laisvės gundymai. // Pergalė. 90/6. P. 84.

³⁹ Regimantas Tamošaitis. Menininkas kaip kultūros herojus ir kankinys. // Metai, 2007. Nr. 8 – 9. P. 116.

Meliono žievelėj,
 Kivi odelėj –
 Abu jos meilužiai
 Nartūs <...>

(Žagrakalytė, 2003, 23)

Vaisių įvaizdžiu eilėraštyje įvedamas gyvenimo skonio motyvas. Deja, subjektui netenka jo pajusti:

Vidurdienį miega mergaitė,
 Aš gyvenu, rašinėju,
 Žievelės nuo stalo rankioju.

(Žagrakalytė. 2003, 23)

Žievelių rankiojimo motyvas simbolizuoja subjekto – poetės nevisavertiškumą. Gyvenimą „ragauja“ kiti, o jai lieka tik šiukšlės, atliekos.

Nevisavertiškumo jausena poetams kyla greičiausiai dėl prastos meninko padėties visuomenėje, nepakankamo įvertinimo. Reikia pripažinti ir kiekvieno sąmonėje esančius psichologinius meninko kaip kitokio žmogaus aspektus: dažnai kūrėjai, menininkai (bent jau jų pačių manymu) lieka nesuprasti. Apie tai kalba A. Šimkaus subjektas, tiesiogiai išsakydamas savo emocijas:

Manęs nesuprato, niekas nesuprato,
 Todėl –
 Eikit šikt su savo lyrika!
 Rudenie, prisėsk, apkabink mane
 Savo pūvančiom laisvės melodijom,
 O Kristų pamirškim <...>.

(Šimkus, 1999, 51)

Eilėraštyje atsirandantį vulgarų retorinį sušukimą greičiausiai reikėtų sieti su noru kalbėti kasdienine, šnekamąja kalba tam, kad būtų suprastas kitų. Personifikuotas ruduo subjektui atrodo daug artimesnis už Dievą. Kodėl? Galbūt todėl, kad „ant sienos kabantis Kristus / Viską supranta“ ir užuot guodęs subjektą, „pasiekia tą randą / Vienintelį randą nuo meilės / praplešia jį ir, barstydamas druską sako: / „Aš myliu, aš myliu tave!“ Kitaip tariant, Kristus, kuris krikščionybėje yra guodėjęs, vilties teikėjas, čia įgauna visiškai kitoki pavidalą. Nors jis neva „viską supranta“, tačiau siekdamas

paguosti, tik sarkastiškai išsityčioja iš subjekto. Todėl artimesnis jam lieka „palaidūnas ruduo“, kuris iš pat pradžių nuoširdžiai „raitos iš juoko“.

Kadangi subjektas – poetas čia kitų nesuprastas, tarsi atstumtas, jam iš Kristaus, kuris turi nemažai juo tikinčių, pagalbos nereikia. Mielėsnis subjektui tampa nuoširdžiai, atvirai besijuokiantis, paprastai visų nemėgstamas, liūdnas, vienišas (ir tuo ko gero panašus į patį subjektą) ruduo. Šis metų laikas, tapęs poeto bičiuliu, nė nesistengia jo suprasti, tiesiog būna šalia. Beje, suprasti meninką nėra paprasta. Dažnai nė jis pats savęs nesupranta, pats prieš save užsideda kaukę ir vaidina:

sėdžiu prisimerkęs ir apsimetu kad rašau
paraštėse kiekvieną mintį žymiuosi didžiąja A.

(Petrošius, 2004, 61)

Eilėraštyje iškyla meninko kaip suskilusios sąmonės žmogaus portretas. O štai A. Šimkaus subjektas poetus vadina savižudžiais:

Poetai – savižudžiai popieriniai, -
Plėšosi kaip šunes ant grandinių.

(Šimkus, 1999, 35)

Jo manymu, kiekvieną sykį poetas kurdamas, išliedamas popieriuje savo mintis, jausmus, idėjas, žudo save. Poetus jis lygina su grandinėmis pririštais šunimis neatsitiktinai. Poetai kaip ir šunys loja, t. y. jų pagrindinis ginklas – žodis. Tačiau, kad jų kalba nėra pavojinga rodo grandinėmis surakintų šunų motyvas. Kartu naudodamas tokį palyginimą, A. Šimkaus subjektas išsako kritišką, neigiamą požiūrį į poetą. Neigiamas meninko vertinamas ryškus D. Petrošiaus eilėraštyje „Susilaikymas nuo sprendimų“:

<...> Moteris, su baltu
chالاتu ir juodraščiu, kažką užsirašinėjanti,
zebras ir aš – tuoj pravirksiantis.

<...>

Ta pati moteris – visiškai nepasikeitusi
per tuos sekinančius askezės ir meditacijų
metus – staiga meta rašymą, griebia
mane už pečių ir purto šaukdama:

kas tai!? kas tai!?

(Petrošius, 2004, 28)

Čia subjektas – rašančios motinos (galbūt poetės) sūnus – po daugelio metų žvelgdamas į seną fotografiją prisimena tik neigiamus su motina susijusius dalykus: rūpinimąsi kažkokiais užrašais, o ne „tuoj pravirksiančiu vaiku“, keistą, kitiems neįprastą jos gyvenimo būdą. Taip iškyla kuriančio žmogaus kitoniškumo motyvas. Galime pajusti, jog subjektas, norėtų tikėti, kad metūsi rašymą, motina pasikeis. Galbūt ji ir pasikeičia, tik ne taip, kaip norėtųsi jos sūnui. Griebimo, purtymo, šaukimo motyvai byloja apie motinos agresiją. Vadinasi, rašančiam žmogui rašymas tampa gyvybiškai svarbiu dalyku, nes neišliejęs savo minčių, idėjų popieriuje, menininkas tampa tiesiog neprognozuojamu. Kūrėjas gyvas tol, kol eina, kol kuria:

Amžinoji kryžkelė,
Amžinas akmuo,
Kuriame iškalti amžinybės žodžiai –
STOVINTIS VANDUO
NEGYVAS.
EIK – GYVENK – EIK

(Šimkus, 1999, 32)

Amžinumo motyvai netiesiogiai byloja, jog meninkas kurdamas įgyja laiku neišmatuojamą vertę. Bet tam, kad taip atsitiktų, poetai turi aukotis. Rašymas jaunujų eilėse suvokiamas kaip sudėtingas, ne visuomet malonus procesas. Apie tai, kad jis reikalauja kruopštumo, fizinių pastangų, bet yra ne visuomet įvertintas, byloja A. Žagrakalytės subjektas:

Ant lapų rašau kirmėlyčių
Siūleliais mazgioju
Kaip aukštai
Kaip aukštai rašau
Kaip trakšteli paties
Mažiausiojo dievo
Kaklo slankstelis

(Žagrakalytė, 2003, 61)

Čia kūryba siejama su kone neįmanomu dalyku – dievo pasiekimu. Bet kad ši veikla neatrodytų visiškai neįgyvendinama, A. Žagrakalytės subjektas pasiekia tik „mažiausiojo dievo / Kaklo slankstelį“. Kūryba – sudėtinga veikla, kuriai reikia ne tik noro, nusiteikimo, bet ir įkvėpimo. Sudėtingiausią būseną išgyvena menininkas, kai jo neaplanko mūzos:

Nebesusikaupiu tarsi per petį kas žiūrėtų; nors
Šok parašytu, nors kalk neautorinę tapybą į sieną
(Petrošius. 2004, 72)

„Neautorinės kūrybos“ ir „parašytų“ įvaizdžiai yra nuorodos į tai, jog meninkui reikia kūrybos impulsų, naujų potyrių, kad jo darbas būtų ne „atviras nusirašinėjimas“, o originalus šedevras. R. Radavičiūtės subjektas prisipažįsta, kad jos tėvas muziką kurdavo iš sapnų ir jį aplankančių vizijų:

klausiau kaip kaukia tūkstančiai
vilkų jo sapnuose vaidendavosi šitaip
tėvas kūrė muziką
(Radavičiūtė, 2001, 7)

Kaip jau teigta, R. Radavičiūtės subjektai, be galo svarbi gamta. Būtent gamta yra visa ko pradžia ir pagrindas, todėl net ir muzika eilėraštyje „Gramofonija“ yra kildinama būtent iš gamtos garsų: „nuo plakato nuluptas veidas / plokštelėje ošiančios kriauklės“. „Eilėraščiuose mes tik bandome ieškoti kontakto su dievybe ir gamta, tik kalbiname jas, meldžiame pagalbos ir pasigailėjimo. Eilėraščiai šia prasme yra mūsų bejėgiškumo, silpnumo signalai, į kuriuos turi kažkas atsiliepti.“⁴⁰ Tad ir jaunųjų poetų kūrybą galima būtų traktuoti kaip maištą prieš kultūrinės vertybes prarandančią visuomenę.

Nepaisant to, kad jaunųjų poetų subjektai nenuneigia naujos patirties, gamtos, sapnų kaip kūrybinių impulsų, vis dėlto svarbiausiu įkvėpimo šaltiniu lieka meilė:

Tik tas valdovas išgyvens,
Kuris kaip doras poetas ištars:
„Tegul piemenė būna prie piemens,

---

⁴⁰ Valdemaras Kukulas. Poezija susvetimėjusiame pasaulyje. // Pergalė, 90. 3. P. 116.

Tačiau aš (A. Š.) nepaliksiu akmens ant akmens...“

(Šimkus, 1999, 33)

Subjektas doru poetu laiko tik tą, kuris deklaruoja meilę. Ji parodoma ne tik kaip kūrybos šaltinis, bet ir kaip priemonė, padedanti valdyti pasaulį. Todėl, eilėraščio subjekto teigimu, valdovas turi vadovautis meilės „įstatymu“, skelbiančiu, jog vyras ir moteris (čia įvardijami piemenų įvaizdžiu) privalo būti vienas šalia kito. Poetas šiame eilėraštyje „sužaidžia“ žodžių prasmėmis ir asmeninį įvardį „aš“ pavertęs savo inicialais, išsako subjektyvų požiūrį: „nepaliksiu akmens ant akmens“. Remdamiesi eilėraščio pavadinimu galėtume teigti, jog akmenys čia simbolizuoja žmonių, kurie nemyli vienas kito, nejaučia vienas kitam šiltų jausmų, tačiau būna kartu, santykius. Taigi A. Šimkus šiame kūrinyje pasisako prieš žmonių, kai juos sieja tik seksas ir nieko daugiau, bendravimą.

Žmogaus funkcija žemėje – mylėti ir tos meilės dėka kurti gražius dalykus. Čia turima omenyje ne tik vyro ir moters santykiai. A. Šimkaus subjektas prabyla apie atsidavimą kūrybai ir eilėraščius per „rausvo saulėlydžio žiedo“ metaforą prilygina sužadėtinei:

pavasario rašmenys

juos rankioju

po vieną

nieko nereiškiantys

randai ant rankų

rausvas saulėlydžio žiedas

aš jį užmausiu

ant bevardžio piršto

mane šildančios nevilties rankos

(Šimkus, 1999, 20)

Taigi išskyla meilės savo veiklai, net jei ji kartais teikia randus, motyvas. Kartu „nevilties rankų“ įvaizdžiu prabylama apie kūrybos šaltinį: poetai kuria ne tik meilės paskatinti, dažnai kūrybos impulsu tampa neigiamos emocijos, šiuo atveju – neviltis. Susidaro įspūdis, jog poetas – subjektas gyvenimą dažniausiai mato tik tamsiomis spalvomis. Gyvenimas jam tėra „beržo košė ir šnapsas“ (žr. A. Šimkus. „Palikimas“). Taigi kančios (jas simbolizuoja beržo košė) ir mėginimas jas įveikti svaiginantis

alkoholiu. Agitacija „Na, tai meskim, viską meskim / Į krosnį velniop, kad išnyktų tas artimo svetimas šaltis“ ir „Juodraščių rudens“ metafora pabrėžia, kad kančių, nevilties gyvenimas siejamas su kūrybos pasauliu. O ar realiame gyvenime subjektas – menininkas patiria tą patį? Galime tvirtinti, jog dažnai taip:

Mintys kaukši lyg velnių kanopos –
 Ek, tie beprotybės šokiai, šuoliai, šūviai, šokas!..
 Nemiga. Pragertos naktys.
 Kepenis ir širdį sopa.
 <...>
 Sugriežčiau apie kančių dvesiančios šalies,
 Tačiau styga nutrūksta. Liūdna.
 (Šimkus, 1999, 61)

Iš cituotų eilučių matyti, jog meninkas – nuodėmingas žmogus. Tačiau jis, nepaisant to, ar yra poetas, ar muzikantas ar koks kitas kūrėjas, nepaprastai jautriai išgyvena ne tik savo, bet ir gimtosios šalies skaudulius. Šiuolaikiniame pasaulyje gyvenantis kūrėjas yra taip pasiklydęs tarp gamtos ir technologijų realybių, jog dažnai net jam pačiam sunku suvokti, kas vyksta aplinkui:

Blyksnis kaip antausis nukaista skruostas –
 Gal alkoholis kaltas libido gal
 Ir niekas nesužinos nes kadras pasiekė nušvitimą
 (Petrošius, 2004, 42)

Tokioje situacijoje, kai nebesuvokia, kas jis iš tiesų yra, R. Radavičiūtės subjektas atsigręžia į meno kūrinį, per jį mėgina pažinti ir suprasti save: „piešiniuose žiūrėdavau į savo kūną / manding šoktų veidrody užgintas judesys“. Regimanto Tamošaičio teigimu, „kultūros nebūtina užkariauti, naikinti iš šalies, ji gali supūti pati, jei tik netenka hierarchinės struktūros, jei silpsta jos branduolys ir netenka reikšmės šimtmečiais brandintos tradicijos bei vertybės“⁴¹ Taigi, nors ir juntama kultūros pūvimo pėdsakų, vis dėlto jaunųjų poetų eilėse kūryba, menininkas yra vertinami, suvokiamas kultūrinių vertybių nykimo siaubas. Buvo deklaruojama, kad žmogus nuo gyvulio skiriasi tuo, kad turi jausmus. Pasigilinus į šiuolaikinę poeziją, susidaro įspūdis, jog jie praktiškai nesiskiria, nes, regis, žmogus nebemoka mylėti.

⁴¹ Rimantas Tamošaitis. Sarbievijaus kiemo drakonas. // Metai, 2007. Nr. 3. P. 3.

4. [Ne]mokėjimas mylėti

Gyvendamas sumaterialėjusiam pasaulyje, jaunujų poetų subjektas dažnai nepatiria tikrosios meilės, dažnai nė nesuvokia, kokia ji turėtų būti, bet, kaip jau matėme dalyje „Kultūros krizė“, apie ją galvoja, jos ilgisi. Dažnai ji (ypač A. Žagrakalytės eilėraščiuose) yra sudaiktinama ir pasirodo kokio nors materialaus objekto pavidalu:

Mergytė <...> sau iš paskos tempianti
 didelę širdį
 (kol kas tai tik balionėlis),
 palaukit, bet kai
 prasikals,
 palaukit, tada
 prasikals!

(Žagrakalytė, 2003, 5)

Širdies formos balionėlis čia simbolizuoja laukiamą meilę. Įdomu, kad jausmas siejamas su žaislu, beje, turinčiu labai ribotą egzistavimo trukmę (balionas trapus, sprogsta). Nors pasikartojantis būsimąjo laiko veiksmožodis „prasikals“ rodo laukimą, tačiau jau nuo vaikystės A. Žagrakalytės subjekto sąmonėje meilė siejasi su nepastovumu, laikinumu, žaidimu. Poetės eilėraščiuose noras būti mylimai visų pirma siejamas su noru atsikratyti fizinio šalčio: „ Iš pradžių užsikurs lauželį / Dar gurkštels ir šitaip sušils“ (A. Žagrakalytė. „Iš pradžių užsikurs lauželį“. P. 56.). Galbūt todėl tarp „Svarbiausių žiemos pirkinių“ atsiduria ypatingos formos šildytuvai:

- ... ir dar
 vyro formos odinį šildytuvą.
 Gal turit tokių su laideliais,
 Kur dilgsi ir urzgia?
 Taip, taip, metro aštuoniasdešimties,
 Ir be užtrauktukų, žinot.

(Žagrakalytė, 2003, 16)

Vyras čia pabrėžtinai sudaiktintas, virtęs tik prietaisu, kuris ne tik šildo moterį, bet ir dilgsėjimu bei urzgimu praskaidrina dienas. Atsirandantis užtrauktukų įvaizdis yra aliuzija į kūnišką meilę. Bet, panašu, jog ji subjektui nereikalinga: pageidaujama

šildytuvo „be užtrauktukų“. Tai, jog A. Žagrakalytės subjektas į vyrą žvelgia kaip į daiktą, rodo eilėraštyje „*Brūkšteliu lūpom degtuką*“ (Žagrakalytė, 2003, 28) atsirandantis ant skalbinių virvės „džiūvančių jaunuolių“ įvaizdis. Jaučiamas moters nepasitenkinimas vyrais. Viena vertus, subjektas yra apsvaigęs vyro artumu, besąlygiškai jam atsiduoda ir net gi žeminasi prieš jį (eilėraštis „Meninis klonavimas“), kita vertus, stebi, kaip nepakankamą dėmesį iš vyrų gaunančios moterys atsiduria meilužio glėbyje, ir jas pateisina:

Žiedo formos moterys žydi
 Ir čiulba vasnodamos
 Lašo formos moterys
 Su visais savo lašais
 Jų vyrams mėnesiais
 Žiūrint futbolą
 Laša gailiais lašeliais virtuvėse
 Prie lango
 Pirmosios gi tokiu atveju
 Pro nulašentą langą
 Vaivorykštiniais kriokliais
 Nuteka į kitą
 Mažiau užsiėmusį glėbį
 (Žagrakalytė, 2003, 17)

Cituotame eilėraštyje vyro ir moters pasauliai vaizduojami be galo skirtingi: moterys poetizuojamos, parodomos kaip gėlės, kaip lakštingalos, jų ašaros įvardijamos „lašeliais“. Tuo tarpu vyrų pasaulis be galo buitiškas, jiems tepriskiriama vienintelė veiklos programa – futbolo rungtynių žiūrėjimas. A. Žagrakalytės subjektas prabyla apie du (žiedo ir lašo) formos moterų tipus, o štai visi vyrai tarsi vienodi, jie parodomi užsiėmę (tik vieni - mažiau, kiti – daugiau). Kadangi, vyrai ir moterys traktuojami kaip priešybės, atsiskleidžia skirtingas jų požiūris į meilę:

velniop jūsų meilę
 siunčiamą laiškuose
 švelnūs žodžiai
 telefono rageliuose
 otaip NORĖTUS
 alaus <...>
 (Žagrakalytė, 2003, 73)

Šio eilėraščio subjektas, iš partnerio sulaukiantis romantikos, švelnumo, iš tiesų trokšta visai ko kito – tik alaus. Pirmoje eilutėje atsirandantis šiurkštus, vulgarus posakis iš tiesų nereiškia, jog subjektas abejingas meilei. Jis tik parodo sakytojos nusivylimą mylimuoju: ji nusivylia bičiuliu todėl, kad pastarasis jos nepažįsta, neišpėja jos norų. Vis dėlto A. Žagrakalytės subjektas negali gyventi be vyro, jis jei reikalingas ir gyvybiškai svarbus kaip maistas, todėl dažnas poezijoje vyro ar kurių nors jo dalių suvalgymo motyvas: „galėsiu maitintis širdelėm / (keptom tešloje ir su / krapais)“ (eil. „VI (nutrauktas)“. P. 74), „Ausys saldžiarūgščio skonio“ (P. 11).

„Vakaro maldelėje“ subjektas prisipažįsta:

Nekenčiu tad
Moterų
Per didelę konkurencija
Kartokite paskui mane.

(Žagrakalytė, 2003, 13)

Konkurencija tarp moterų reiškia varžymąsi dėl vyrų. Taigi nepaisant to, jog A. Žagrakalytės kūryboje esama daug neigiamo požiūrio į vyrus, vis dėlto nors ir dažnai netiesiogiai, bet yra pripažįstama jų vertė.

Poetės eilėraščiuose dažnai vaizduojamos sekso scenos, nes „daugelis naujųjų kultūros, tap pat ir literatūros reiškinių siekė ir tebesiekia atsiskirti ir išsiskirti draša, kūno fiziologija, vulgarumu“⁴². Akto scenomis parodomas ne tiek vyro ir moters bendrumas, kiek pabrėžiamas jų skirtingumas. Vienas iš tokių eilėraščių yra „(jo) kompiuteris ir (jos) popieriai“.

Jau pats eilėraščio pavadinimas byloja apie vyro ir moters pasaulėžiūrų skirtybes. Tad nekelia nuostabos tai, jog meilės aktas su švelnia humoro gaidele vaizduojamas kaip dviejų gyvūnų (vienaragių ir banginių) kova:

kasdieninės mirčių repeticijos
sugalvotų kariaunų pratybos
žaisliukus išsitraukiam – pradėsime:

(Žagrakalytė, 2003, 32)

⁴² Viktorija Daujotytė. Kultūra ir jos figūros. // Metai, 2007. Nr. 10. P. 96.

Erichas Fromas yra rašęs apie ypatingą meilės akto galią. Anot jo, „atiduodamas save, išiskverbdamas į kitą, aš atrandu save, aš atskleidžiu save, aš atskleidžiu mus abu, aš atskleidžiu žmogų“⁴³. A. Žagrakalytės eilėraštyje sueities atomazga vaizduojama buitiskai: kaimynai beldžia į sieną, vyras ir moteris vėl kiekvienas užsiima savo reikalais. Jos poezijoje žmonės - ne jautrios, subtilios asmenybės, jie labiau panašūs į gyvulius. Todėl meilė čia tiesmukiškai siejama su „patiklaus bernelio užsivertimu“ (Žagrakalytė, 2003, 76.), poravimusi (Žagrakalytė, 2003, 31.)

Panašiai vyro ir moters santykiai vaizduojami R. Radavičiūtės poezijoje. Ir čia esama grubokų su meile siejamų scenų (pavyzdžiui, eilėraštyje „Romantiška parodija“ besikeikianti nuotaka). Vyro ir moters ryšys visų pirma asocijuojasi su kūniškumu, nes R. Radavičiūtės subjektas savo partnerį įvardija „meilužiu“: „veidrodis mano bate / nuvaksuotas meilužio portretas“ (eilėraštis „Gramofonija“. P. 10), ir jo atvaizdą mato ant batų. Nors eilėraštyje tiesiogiai neužsiminta, galime nujusti, jog prabylama apie vyro ir moters nelygiavertiškumą, vyro nužeminimą. Tokių aliuzijų galime išvelgti ir eilėraštyje „Horizontas II“:

Baltam voratinkly žiemos meniu
metu skatiką pieno pėdoje

įspaustą mylimojo veidą
bučiuoja gruodas

(Radavičiūtė, 2001, 31.)

Nepaisant to, kad čia kalbama ne apie „meilužį“, o „mylimąjį“, jo veidas matomas „pėdoje įspaustas“ ir jį bučiuoja ne mylimoji, bet šaltį simbolizuojantis gruodas.

Jaunųjų poetų (vyrų) kūryboje meilė taip pat visų pirma siejama su lova ir dvasiniu šaltumu:

Mėnulis pro langą
    lipsis į lovą
Tarp manęs ir tavęs.
[sikeros nepasitikėjimas sapnais
    dienom ir naktim
    žodžiais ir akim

⁴³ Erichas Fromas. Meilės menas. Vilnius: Asveja, 1999. P. 139.

(Šimkus, 1999, 82)

Tačiau čia atsiranda ir kitokių meilės traktuočių. Kalbėdamas apie jausmus Donato Petrošiaus subjektas dažnai dvejoja ir nėra tikras dėl savo elgesio:

žiūriu pro langą šakute maišau arbatą
svarstau ar verta išsидуot kai myli
kažkur jau pasakyta ką dabar nutyli
tie žodžiai Saulei apie tikslią datą

(Petrošius, 2004, 75)

Nors eilėraštyje ryški pasikeitusio pasaulio samprata ir ji aiškiai siejama su meile, D. Petrošius nepoetizuoja šio jausmo, nes jo subjektui labiau rūpi išsaugoti savo viengungišką laisvę.

Reikia atkreipti dėmesį, jog D. Petrošiaus subjektas meilę suvokia ne tik kaip fizinį potraukį, bet stipraus dvasinio ryšio nepatiria:

dabar dar negaliu sakyti, kad vidury
dienos matau žvaigždynus. Matau tik
Venerą, nes tik ji taip stipriai nusirenginėja.

(Petrošius, 2004, 19)

Venera – tai planeta, kurios vardas siejamas su romėnų grožio ir meilės deive. Tad ir šiame eilėraštyje atsirandantį Veneros įvaizdį reikėtų traktuoti kaip aliuziją į meilę. Dalelytė „tik“ tarsi turėtų nukreipti dėmesį į vieną vienintelį meilės objektą, išskirti jį iš kitų. Susidaro įspūdis, kad tas požymis, kuriuo lyrinis subjektas išskiria Venerą bus dvasinis jausmas, tačiau dar kartą pavartota dalelytė „tik“ pabrėžia „nusirenginėjimą“, su kuriuo greičiausiai reikėtų sieti tik fizinių poreikių tenkinimą, bet ne dvasinę meilę. Tačiau esama ir dvasinio ryšio troškimo:

Negeisk kai būsi geidžiamas – tada tu panašus
Nes kai mylėjai – tau labiausiai trūko meilės
Buvai laimingas – matėsi iš baimės

(Petrošius, 2004, 70)

Dvasinio ryšio ilgesį išreiškia paradoksali pastaba „nes kai mylėjai – tau labiausiai trūko meilės“ ir patarimas „negeisti kai esi geidžiamas“. Vadinasi, subjektas

yra taip nusivylęs žmonių santykiais, kad nebetiki, jog iš tiesų gali egzistuoti abipusis jausmas.

Eilėraštyje „Copy and paste“ (P. 32) Donato Petrošiaus lyrinis subjektas prisipažįsta tiesiogiai išsakydamas jausmus: „kai įsimyliu – taip ir sakau: myliu tave“, bet atsako nesulaukia, lieka nesuprastas: „o Ji visada susimąsto: taip taip taip / ir tu rasi kada nors savo meilę“. Paradoksalu, tačiau net tiesiogiai išsakyti žodžiai tampa neišgirsti ir nesuprasti, jie traktuojami tik kaip meilės ilgesys, vienatvės išraiška. Kodėl? Kaip atsakymas į šį klausimą Donato Petrošiaus eilėraštyje nuskamba šios prasmingos eilutės: „bet mano kompiuteris neprijungtas prie tinklo / tinkle aš neveikiu“.

Žmonės, priklausantys nuo šiuolaikinių technologijų, patys tampa panašūs į daiktus, mašinas, o tuo pačiu vieni į kitus – tą rodo tinklo įvaizdis. Lyrinis šio eilėraščio subjektas yra kitoks, išsiskiriantis iš kitų, nes „tinkle neveikia“. Galima teigti, kad jis yra individualybė. Tad kaip vertinti išskirtinumą, kurio norėjo ir siekė jau miesto viešuoju transportu važinėjantis žmogus? Teigiamai? Bet būtent dėl savo individualumo, lyrinis subjektas lieka vienišas, neišgirstamas net jo meilės prisipažinimas...

Kaip priešprieša meilei iškyla „vienatvės ilgos skaičių aibės“ (eil. „Sausio eilės“). Būtent vienatvės šviesoje išryškėja, atsiskleidžia lyrinio subjekto meilės kaip vertybės samprata. Ir nesvarbu, kad meilė kartais reiškiamą dūžtančiais indais (būtent taip yra eilėraštyje „Atgal į priekį. Eilės tvarka“), o mylimoji visai nesupranta, jog sakytojas prisipažįsta ją mylįs. Donato Petrošiaus lyrinis subjektas meilės, kaip tikro dvasinio ryšio, laukia ir tikisi, nors suvokia, kad gali jos ir nesulaukti:

<...> Ir tu sulauksi kritulių, nors aišku, kad tikėjais meilės

Ar bent lašų akims, kad pamatytum, kaip pilis iš oro virs krūva

Makulatūros. <...>

(Petrošius, 2004, 54)

Jaunųjų poetų kūryboje meilė visų pirma siejama su kūniškumu, seksu, nelygiavertiškumu, žmonių sumaterialėjimu, vertybių praradimu, tačiau eilėraščiuose galime pamatyti ir kitokią jos traktuotę. Ryškėja meilės kaip atsidavimo, romantiškų santykių, ne tik žmones, bet ir pasaulį keičiančios jėgos įvaizdžiai.

Galime pajusti, kad net ir deklaruodami „tamsiąją“ meilės pusę jaunųjų poetų subjektai per ironiją, sarkazmą išreiškia pasipriešinimą sumaterialėjusiam,

sugyvulėjusiam žmogui ir ilgisi dvasinio žmogaus ryšio su žmogumi. Jų kūryboje ryškus tvirto tikėjimo troškimas.

5. [Ne]tikėjimas dievu

Šiuolaikiniame žmoguje apsigyvenęs miestas, keičia jo santykį su tikėjimu, religija. Anot Dalios Čiožytės, „literatūrinė Biblijos deformacija iš esmės kinta: tai juokas, užmenantis skausmą ir / ar desperaciją.“⁴⁴ Skaitant jaunųjų poeziją dėmesį patraukia dažnas Dievo įvaizdžio vartojimas. Tad susidaro išpūdis, jog jaunųjų poetų subjektas yra tikintis žmogus, tik nebeaišku, kokių Dievu, nes jaunųjų kūryboje tų dievų yra daug ir jie gana skirtingi.

Reikia pabrėžti, jog Dievas D. Petrošiaus, R. Radavičiūtės, A. Šimkaus ir A. Žagrakalytės eilėraščiuose yra nukeliamas iš dangaus aukštybių, nužeminamas.

Nepagarbą Dievui rodo tai, jog jaunųjų poezijoje jo vardas dažnai rašomas mažąja raide, tuo tarsi atsiribojant nuo krikščioniškojo Viešpats. Dievas Donato Petrošiaus eilėse yra suvokiamas ne kaip dvasia, o tik kaip materialus kūnas:

kai nešies pro šventyklą dievą – visą kaip
gabalą – ranka pati kyla – užriškite greičiau
man akis kitaip nebmatsysit kas daros

(Petrošius, 2004, 17)

Pagal krikščioniškąją pasaulėžiūrą bažnyčia laikoma dievo namais, kur žmonės susirenka jį pašlovinti, tačiau iš cituotų eilučių matome, jog D. Petrošiaus kūryboje Dievas „išstremiamas“ iš šventyklos, nebeturi konkrečių namų. Šį faktą galima sieti su žmogaus apsisprendimo, žmogaus tikėjimo laisvės tema. Šiaip ar taip, nors Dievas praradęs savo pavidalą, namus, juo tebetikima, nes žmogus eilėraštyje jį nešasi.

Negalime kategoriškai tvirtinti, jog Donato Petrošiaus lyriniam subjektui nieko nebereiškia krikščioniškasis Dievas, nes eilėraštyje „Atgal į priekį. Eilės tvarka“ minimos Pradžios ir Išėjimo drobės:

Šiandien aplankė atvaizdų perpardavinėtojas –
netikintiems nėra į ką žiūrėti, - sako
išvyniodamas Pradžios ir Išėjimo drobes.

⁴⁴ Dalia Čiožytė. Biblija lietuvių literatūroje. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999. P. 90.

(Petrošius, 2004, 30)

Jos yra ryškios aliuzijos į Jėzaus gyvenimą, tai patvirtina pastaba, jog „netikintiems nėra į ką žiūrėt“.

Priešingai nei anksčiau minėtuose kūrinuose, eilėraštyje „Psalmė mano pirmoji“ žodis „Dievas“ rašomas didžiąja raide. Tačiau čia, kaip jau teigta, po Dievo įvaizdžiu slepiasi politiko motyvai. Sumenkėjusią krikščionybės reikšmę rodo dar ir tai, kad D. Petrošiaus lyrinis subjektas nebesiekia sąžiningo, teisingo gyvenimo žemėje, tikėdamasis po mirties jį iškeisti į rojų. Rojų, tokį, kokio nori, šiuolaikinis žmogus pagal savo poreikius ir galimybes gali susikurti čia ir dabar. Apie tai byloja eilėraščiuose vartojama daugiskaitinė šio žodžio forma: „Kiekviena pirmoji diena yra tuo pat metu ir aštuntoji, / nelygu tik iš kurio rojus bėgi“ (eilėraštis „Pirma aštuntoji“. 37.).

Gintaras Beresnevičius, uždavęs retorinį klausimą: „Kas šiandien yra modernu, šiuolaikiška, atitinka laiko dvasią ir stumia tą laiką pirmyn?“⁴⁵ šia pat pateikia kategorišką atsakymą - „Aišku – tai pinigai, vartojimas, globalizacija, išnaudojimas, paremtas darbo jėgos muiliniu“⁴⁶. Todėl Donato Petrošiaus lyriniam subjektui net tokios krikščioniškosios šventės kaip Kūčios ir Kalėdos siejasi ne su dvasiniais išgyvenimais, bet su fizinių poreikių tenkinimu, materialiais dalykais: persivalgymu, didžiuoju metų išpardavimu:

Priekš liežuvio kainą – kai reikės mokėt, neatsiminsi
Tarp sūdytos šaligatvio ledų skerdienos – sočios Kūčios
Lig pažastų pusny Kalėdas savo susirinksi

Tau per brangu. Kišenės liks dievotai tuščios
Šviežioj kupiūroj parašyta: sniegas krenta biržoj“.

(Petrošius, 2004, 51)

Reikia pabrėžti, kad žmonių sumenkintas dievas ir pats praranda savo tapatybę, nebesuvokia savo funkcijų ir, užuot žmonių laimes ir paklydimus stebėjęs iš dangaus, stengiasi priartėti prie žemės pasaulio:

Rausiame gruntą nagais ir girdime, kad *kažkas* Didelis ir,
aišku, Geras rausiasi iš aukštybių pas mus - *ohoho!* –
Ištartum: *tiesisi iš aukštybių pas mus.*

⁴⁵ Gintaras Beresnevičius. Naujojo atgimimo išvakarės. Vilnius: Aidai, 2005. P. 15.

⁴⁶ Ten pat.

(Patrošius, 2004, 57)

Dievas čia praranda net savo vardą, o be to vienos iš svarbiausių jo savybių – galingumas ir gerumas – šio eilėraščio subjekto yra ironizuojamos. Taip atsitinka todėl, kad Dievo veiksmai prilyginami žmogaus elgesiui: ir Dievas, ir žmogus čia eilėraščio žodžiais tariant „rausiasi“ (tik į skirtingas puses). Neigiamą konotaciją turintis veiksmazodis pabrėžia, jog žmogus lygus Dievui. Kitame Donato Petrošiaus eilėraštyje, Viešpats yra (tai rodo perfrazuojamos eilutės iš šventų mišių), tačiau subjektas pabrėžtinai vengia ištari jo vardo:

kažkas
[neištarkim jo vardo]
jaučia
[nuslėpkim jo buvimą]
begalinę valių sakyti
EI

(Patrošius, 2004, 67)

Vadinasi, eilėraščio žmogus yra juo nusivylęs. Kodėl? Čia kaltinti reikėtų dvasininkus, kurie „aukas surinks bet prašymus sumes į dėžę“ („Auka Atrašo Budeliui“. P. 46.). Net bažnyčios, Dievo tarnai vadovaujasi vienu, visai šiuolaikinei visuomenei svarbiausiu, nerašytu pinigų, materialinių turtų siekimo įstatymu. Taigi, žmogus, gyvendamas pasaulyje, kuriame vagiamos net Dievo skulptūrėlės (eilėraštis „Rūpintojėlių vagystės iš Baublių jubiliejiniam paminėjimui“. P. 10.), kur nusigėžiama nuo tikrųjų, dvasinių vertybių, nebeturi kuo pasitikėti.

Gal todėl Renatos Radavičiūtės kūryboje su viltimi ir nostalgija atsigręžiama į pagonybės laikus. Pagonybė visų pirma siejasi su tvirtu tikėjimu pagonių dievais:

Kaip niekada žole buvau o niekas
nežinojo brolis tik kalbėdavo lytėdamasis
siela meldėsi žalčiams

(Radavičiūtė, 2001, 13)

Šiame eilėraštyje „brolis <...> siela meldėsi“, vadinasi, nuoširdžiai, tikėdamas ir pasitikėdamas tais dievais, į kuriuos kreipėsi. Jeigu D. Petrošiaus eilėraščiuose dvasininkai – tarpininkai tarp krikščioniškojo Dievo ir žmogaus - teatliko aukų

surinkimo vaidmenį, tai pagoniškame tikėjime tarpininkų padėtį užimantys žyniai sąžiningai padeda žmogui (žr. „Tyla II“. P. 14).

R. Radavičiūtės eilėraščiuose esama ir aliuzijų į krikščionių Viešpatį, tačiau galime pajusti neigiamą jo vertinimą:

Užburtas obuolys šv.(entè) Ievos pilve
Iš sėklelių gimęs prakeiktas sūnus

Iškirsto sodo vaisius
Noksta motinos rankoj
(Delne susmigę šukės)
Paskutinis brangakmenis

(Radavičiūtė, 2001, 15)

Pirmoji moteris – Ieva, čia įvardima kaip šventoji (tai rodo trumpinys šv.), tačiau galime pajusti, jog R. Radavičiūtės subjektas jos tokia nelaiko. „Užburtas obuolys <...> pilve“ tik pačiai Ievai yra šventė, o R. Radavičiūtės subjektas jos sūnų įvardija „prakeiktuojū“. Galime pajusti, jog Dievas siejamas ne su kuriančiąja, bet priešingai – naikinančia, jėga, todėl atsiranda „iškirsto sodo“, „šukių“ ir „paskutinio brangakmenio“ (pabraukta R. K.) įvaizdžiai.

Jaunosios poetės žmonės „nakčia maldoj / dievuliui giriasi nesveikata“ (eilėraštyje „(NESI)KALBĖJIMAS“), tačiau stipriu tikėjimu nepasižymi, abejoja:

tikiu ar netikiu ženklais
atsiveria te žemė
kažko norėtusi atsisakyt
nepajėgi tik dievulėliau nežinau <...>

(Radavičiūtė, 2001, 20)

Nepasitikėjimą krikščioniškuoju Dievu ypač sustiprina eilėraštyje „Voratinklis“ (žr. p. 71) atsirandantis Dievo Nach(al)o įvaizdis:

Akla mergaitė sapnuoja <...>
Nuskrieja paukščių taku
Laiminga į dangų
Išvietę pilną žvaigždžių
Į lovą
Dievui Nach(al)ui.

(Radavičiūtė, 2001, 71)

Dviprasmiškas dievo vardas verčia prabilti ne tik apie tam tikras jo savybes (įkyrumą), bet ir apie seksualinį aklos mergaitės suviliojimą ir išnaudojimą. Taigi dievo žmonėms suteikiama laimė yra tik iliuzinė, iš tiesų, kaip teigia R. Radavičiūtės eilėraščio subjektas, viskas, ką daro dievas Nach(al)as tėra skirta jo paties poreikių tenkinimui.

Krikščionių Viešpats nužeminamas ir A. Šimkaus poezijoje. Jau buvo užsiminta, kad Kristaus paveikslą A. Šimkaus eilėraščio „Aš, ruduo, Kristus“ (žr. p. 50.) subjektas kviečia išmesti kaip nereikalingą daiktą. Tačiau dar didesnę paniekimą rodo Dievo pastatymas į vieną gretą su girtu kiemsargiu:

vėliau
 kaip ir kiekvieną rytą
 kuo tyliau
 pravėrę regėjimų langą
 begalybės ženklų
 pasveikinsim tave
 ir girtą kiemsargį
 (Šimkus, 1999, 9)

Kita vertus, „regėjimų langas“ čia „praveriamas“, be to dievas sveikinamas, taigi jis subjektui yra svarbus. Tad dėl sumenkėjusio tikėjimo vaidmens A. Šimkaus eilėraščiuose kaltę pajunta pats subjektas. Jo kūryboje Viešpats šaukiamasi nevilties akimirkomis:

kažkur toli
 varpais bažnyčia
 skelbia savo vienišumą
 o mes tokie maži maži
 prie nevilties liepsnos priglundam tik pasišildyt
 (Šimkus, 1999, 9)

Nors bažnyčia čia vaizduojama vieniša, tačiau, kaip matome, tokia ji nėra: į ją nevilties akimirkomis ateinama gauti dvasinės paramos. Tačiau tokią Dievo namų būseną (vienatvės jauseną) reikėtų aiškinti tuo, jog žmonės tikėjimą prisimena tik sunkiomis gyvenimo akimirkomis: jie įpratę su Dievu dalytis tik skausmais, o tada, kai

žmogui gerai, bažnyčia jam tampa nereikalinga. Nuoširdus kreipimasis į Dievą tada, kai yra sunku, A. Šimkaus subjekto yra kur kas geriau traktuojamas nei suvaidintas, netikras tikėjimas:

o motina žemelė
dabinasi kryželiais
ir eina į spektaklį
pavadinimu aš tave myliu viešpatie
(Šimkus, 1999, 13)

Tokį perdėtą pamaldumą A. Šimkaus subjektas išjuokia. Gyvendamas laiku, kai žmogui dešimt Dievo įsakymų tėra „ant figos lapo surašytos eilės“, dažnai jis nebesuvokia gyvenimo prasmės ir į Dievą kreipiasi prašydamas vilties, reiškiančios mirtį (žr. eilėraštį „*kiek kartu*“ . P. 21.). Kartais jaunojo poeto subjektas stebi situaciją ir suvokia, jog Dievas yra per menkas, kad pats padarytų pasaulyje tvarką. Viena iš tokių kraupių akimirų – žmonių trėmimas į Sibirą:

vagonų vagonais sugroja amžinybės toliai
šis ešelonas
gyvulus veža
kai dievai jungiasi
šventei reik mėsos
puotai aukos
daug aukų
aukūrų
(Petrošius, 2004, 29)

Vartojama daigiskaita „dievai“ byloja, jog chaosą kelia ne krikščioniškasis Viešpats, o Dievo vaidmenis prisimantys, nužmogėjimu pasižymintys įtakingi asmenys. Tačiau matyt vien todėl, kad Kristus leidžia žemėje vykti tokiai neteisybei, jis subjekto įvardijamas juokdariu:

Tu – juokdarys, Dievuli!
Šaukiu, įvirtęs Pirmojo įsakymo duobėn...
Kur jau ten iki Dešimto. Sninga
(Šimkus, 1999, 61)

Eilėraštyje „Sudie (medžiu)“ (žr. p. 73) kreipiamasi ir meldžiamasi velniui, „Tyruose apie tyrus“ (P. 89.) tiesiogiai išsižadama Dievo ir tėvynės. Tačiau taip elgiamasi tik iš nevilties. Iš tiesų viltis, tikėjimas ir meilė A. Šimkaus poezijoje dar tebelaikomos pačiomis didžiausiomis vertybėmis, jų trokštama ir siekiama. Todėl, kaip jau teigta, eilėraštyje „Paskutinis krikščioniškas kartas“ sugautos auksinės žuvelės būtent šių dalykų ir prašoma. Tik neaišku, ar šie norai bus išpildyti...

A. Žagrakalytės poezijoje Dievas taip pat nužeminamas, jis suvokiamas kaip mirtingasis: „Ir trakšteli / Paties mažiausiojo dievo kaklo slankstelis“ („Ir trakšteli“. P. 60). Jis čia - ne galinga, pasaulį valdanti jėga, o materialus kūnas, kurį gali paliesti ir net sužeisti žmogus. Įdomu, kad tikėjimas Dievu čia parodomas kaip tam tikrų laisvių ribojimas. Tai, kad Kristus varžo žmogų rodo „bažnyčios per spūstį“ įvaizdis:

Kai mano akys man trukdo

Išsilupu ir čiulpiu

Slidus ir vėsus ledinukas

Pabandykite,

Laikykite po liežuvium

Kaip validolio tablete

Bažnyčioj per spūstį

(Žagrakalytė, 2003, 53)

Bronislavos Kerbelytės teigimu, „šiuolaikiniai žmonės irgi yra priklausomi nuo aplinkos, tik santykiai su ja yra daug sudėtingesni ir visapusiškesnis jos pažinimas“⁴⁷. Bet jaunųjų poetų žmogus yra nuvargintas gatvės triukšmo, neteisybės, šalto bendravimo su aplinkiniais ir artimaisiais. Regis, užuovėją, ramybę jis turėtų rasti čia, šventoje vietoje – bažnyčioje. Tačiau panašu, jog skubėjimas, ankštumas, ribotumas (tiek tiesiogine, tiek perkeltine prasme) neaplenkia ir Dievo namų.

Nepaisant minėto krikščionybės vaidmens sumenkėjimo, Dievo nužeminimo, tikėjimas išlieka pačiu svarbiausiu dalyku, pagalba sunkiomis gyvenimo akimirkomis. Todėl „Vasario skyriuje“, laukdamas egzamino rezultato, D. Petrošiaus lyrinis subjektas lyg ir guodžiasi, lyg ir priekaištuoja sau šiais žodžiais:

Dabar tylėk, meldeis už du – ir tau dievai nubudo

Kvėpuok giliai – gali išsvengt blogiausio.

(Petrošius, 2004, 55)

⁴⁷ Bronislava Kerbelytė. Liaudies pasakos prasmė. Vilnius: Presvika, 2005. P. 97.

Vartojama žodžio „dievas“ daugiskaitinė forma rodo lyrinio subjekto dvasinę sumaištį, netikrumo jausmą. Bet ar gali tvirtai žmogus žinoti, kas yra tikra, o kas ne, jei dangaus ir žemės realijos persipynė, jei žmonės išmoko būti dievais, skelbti savo nepriklausomybę ir kurti žemėje rojų? Atsakymas vienareikšmis – NE. Tad dvasinės pusiausvyros ieškoti mėginama atsigręžiant į senuosius paguoniškuosius dievus arba medituojant (Petrošius, .2004, 61). Tik, deja, nepavyksta rasti...

Vadinasi jaunųjų poetų kūryboje šiuolaikinis žmogus vaizduojamas be pastovios vietos: mieste jis jaučiasi priklausomas, su mylimuoju dažnai jį tesieja kūniška meilė, bet ne dvasinis ryšys, ramybės, užuovėjos ir harmonijos jam nepavyksta rasti ne tik savyje, bet ir bažnyčioje.

Tokių jausmų kankinama A. Žagrakalytės subjektas ilgisi gamtos, į ją žvelgia kaip į tylos, poilsio, ramybės, meilės oazę. Todėl net gulėdama sankštoje erdvėje, bute ant kilimo, sakytoja svajoja apie laukinę gamtą:

Palinkęs veidas
Lapoja akyse lyg
Kopėčios nuo kilimo
Ligi ryto
Praskinsiu vėsią lapiją
Tankmėje veidrodžių ežerai
(Žagrakalytė, 2003, 31)

Gamtos ilgesys atskleidžiamas ir eilėraštyje „Ag (žr. Mendelejevo lentelę)“ (P. 48.) per „dirbtinės pievos fragmento“ įvaizdį. Kartu jis yra aliuzija į šiuolakinio žmogaus, kurį supa tik netikrumas, dirbtinumas, pasaulį.

Gamta, deja, nebėra savarankiška, dažnai ji priklausoma nuo žmogaus. Kartais šiuolaikinių technologijų ir gamtos pasauliai susilieja, žmogus paliečia gamtą, o gamta - žmogų:

Šešta diena svajojant veidu
įkniaubtu į tyčia nušienatos
pievos mirgantį ekraną
(šviežio šieno dulkelės sėda ant kūno pūku)
balsas iš po žemių
užgula staiga ausis

(Radavičiūtė, 2001, 20)

Kaip matyti, tas prisilietimas nė vienam, nė kitam nepalieka neigiamų emocijų. Taip yra tikriausiai todėl, kad R. Radavičiūtės subjektas save suvokia kaip gamtos dalį. Svarbiausiomis gyvenimo akimirkomis jis nori būti gamtoje:

arklius kvieskite bendram
gamtovaizdžiui ne ne
nepagimdysiu čia įjunkit
muziką laukinę pievą
dūzgiančią medum
iščias ilgesingai sutepiau
pradėtas
buvo jis jūros
spalvos švelnumu

(Radavičiūtė, 2001, 27)

Gamta teikia dvasinę paramą, iš jos subjektas, kaip rodo „medum dūzgiančios pievos“ ir „jūros spalvos švelnumo“ įvaizdžiai, semiasi ramybės.

D. Petrošiaus poezijoje žmogaus „prilietimas“ prie gamtos daro žalą:

kainešies per mišką peilį – juodą kaip didelį –
ranka pati kyla nukirsti kokiam
juodalksniui šaką

(Petrošius, 2004, 17)

Gamta žmogui nebėra šventa vieta, kur kadais lietuvis pasisemdavo dvasinės stiprybės ir jėgų. Net ir kaimiškos prigimties poetas šiandieniniame pasaulyje lygiuojasi į „miesčioniškuosius“ autorius, tačiau sutikti su Violetos Kelertienė teiginiu, jog „pati gamta jam nebėra būtina, nors <...> gali būti išeities taškas ir palyginimų šaltinis, ir metaforiškas įkvėpimas“⁴⁸, irgi nereikėtų. „Suvažinėto zuikio“ (Petrošius, 2004, 14), iš dangaus krentančių juodų balandžių (Šimkus, 1999, 8.) etc. įvaizdžiai kviečia atsigręžti į gamtos pasaulį. Donato Petrošiaus subjektas eilėraštyje „Sparnuotų skruzdžių išleistuvės“ prabyla apie tai, kad nieko šioje žemėje nėra pastovaus:

pilna žemė šaknų judėjimo

⁴⁸ Violeta Kelertienė. Kita vertus... Straipsniai apie lietuvių literatūrą. Vilnius: Baltos lankos, 2006. P. 183.

planuotos netvarkos plikoms akims
per daug po žolės ledu plūduriuoja
akmenys <...>

(Petrošius, 2004, 18)

Jeigu juda šaknys, juda akmenys, nėra ko stebėtis ir žmogaus judėjimu. Blieka tik klausti: „Kuria kryptimi?“. Jaunųjų poetų kūryboje pateikiamas kategoriškas atsakymas – vertybių praradimo link. Tačiau vien poetų atsigręžimas į aktualias problemas, vien jų eilėraščiuose vartojama ironija ir netgi sarkazmas yra ženklas, jog miestas, įsiskverbęs į žmogaus sielą ir mintis, dar nėra kovos prieš žmogų nugalėtojas. Tad apibendrinami galime teigti, jog šių rungtynių baigtį lems ne tik jaunieji poetai, savo kūryboje aktualizuojantys svarbias problemas, bet ir mes, sąmoningi tų eilių skaitytojai.

Išvados

- Jaunųjų poetų kūryboje galime išvelgti dvi, vieną nuo kitos neatsiejamas miesto sąvokas: išorinis, erdvę žymintis, ir vidinis, žmogaus dvasios būsenas reiškiantis miestas.
- R. Radavičiūtės, D. Petrošiaus, A. Šimkaus, A. Žagrakalytės eilėse gatvės įvaizdis siejamas su permainingomis (dvasinėmis, socialinėmis, estetinėmis): triukšmu, judėjimu, elgetavimu, savo tapatybės praradimu.
- Mieste jaunųjų kūrėjų žmogus stokoja šilumos, dvasinio artumo, jaučiasi suvaržytas.
- Miesto žmogus jaunųjų poezijoje atsiduria paradoksaliaje situacijoje, kadangi jis, viena vertus, trokšta priklausyti kokiam nors bendruomenei, kita vertus, bijo prarasti savo laisvę.
- Jaunųjų poetų subjektas negatyviai vertina viešąjį transportą, bet būtent jo motyvų eilėse daugiausia: troleibuso įvaizdis siejamas su ribota miesto erdve, o traukiniai – su galimybe išvažiuoti į platesnes erdves, ištrūkti iš miesto, iš suvaržymų.
- Šiuolaikinėje poezijoje vyraujantis subjektas – tai pasyvus vyksmo stebėtojas, kuris ne savo noru yra įtraukiamas į dinamišką miesto gyvenimą ir gyvena taip skubėdamas, jog nebemoka džiaugtis nei meilės, nei laimės valandėlėmis.
- Tiltai jaunųjų poezijoje žymi ribą tarp vidinio ir išorinio miesto ir kartu su vandens telkiniais tampa svarbia miesto sritimi, primenančia šalies istoriją, skaudžiai išgyvenamą dabartį, keliančia ateities vizijas.
- Šiuolaikiniame pasaulyje institucijos, skirtos ginti žmonių interesus, jaunųjų poetų eilėraščiuose yra suvokiamos kaip teatras.
- Motina jaunųjų poezijoje nemoka vaikui išreikšti meilės, rūpesčio, lengviau jai demonstruoti neapykantą ar net sadizmą.
- Skubančiame jaunųjų kūrėjų mieste moterys pataikauja vyrams, prarasdamos savo balsą ir nepriklausomybę.
- Kultūrinė ir dvasinė krizė, kurią patiria jaunųjų eilėraščio subjektas, lemia jo ironišką santykį su kultūrinėmis vertybėmis. Prasta menininko padėtis visuomenėje sąlygoja padidėjusį kūrėjų savikritiškumą poezijoje.
- Eilėraščiuose apnuogintas kūnas ir jo akto scenos byloja apie jausmo stoką.
- Jaunųjų poezijoje nužeminto Dievo įvaizdis byloja apie tikro tikėjimo ilgėsį.

- Miesto masės ir individo konflikte pirmenybė pripažįstama miestui, tačiau ironija jaunųjų eilėraščiuose rodo, kad subjektas išsaugoja savo sąmoningumą bet kuriomis aplinkybėmis.

Santrauka

Analizuodama keturių Vilniaus pedagoginio universiteto Lituanistikos fakultetą baigusią ir pirmąsias kūrybos knygeles išleidusių poetų – Renatos Radavičiūtės, Donato Petrošiaus, Antano Šimkaus ir Agnės Žagrakalytės – kūrybos puslapius, autorė aiškinosi, kokį jų poezija pateikia santykį tarp miesto ir žmogaus. Padaryta išvada, jog šiame dialoge svarbiausią vaidmenį šiandien atlieka miestas.

Jis jaunųjų kūryboje žymi ne tik erdvę, bet ir specifinį mąstymo, gyvenimo būdą. Autorė kalba apie išorinį ir vidinį miestą. Išoriniame mieste žmogus klajoja gatvėmis, važiuoja viešuoju transportu, kvėpuoja smogu ir jaučiasi praradęs savo individualumą, tapatybę, virsta didžiulio miesto kūno dalimi. Prabylama apie suvaržytą žmogaus laisvę, begalinį skubėjimą, kuris veda šiuolaikinį žmogų tikrųjų kultūrinių vertybių praradimo link.

Sumenkejęs motinos vaidmuo, kultūros krizė, sunki menininko padėtis visuomenėje, nemokėjimas mylėti, nusigrėžimas nuo Dievo – tai vidinio, žmoguje apsigyvenusio miesto ženklai. Bet eilėraščiuose skambanti ironija yra nuoroda į sąmoningą žmogaus būseną. O mąstantis žmogus – laisva asmenybė. Tad autorė daro optimistinę išvadą ir tiki šviesesniu, kultūringesniu, sąmoningesniu rytojumi jaunųjų poezijoje.

Town in the youth poetry

Summary

Looking through the pages of creative works of the four poets such as Renata Radavičiūtė, Donatas Petrošius, Antanas Šimkus, Agnė Žagrakalytė, who are Vilnius Pedagogical University, the Faculty of Lithuanian literature graduates and who published their first books, the author interprets the relationship between the town and the human. The conclusion is that nowadays the town plays the greatest role in this dialogue.

It marks not only space, but also a specific way of thinking and life in the youth creation. The author speaks about external and internal town. In the external town a person is wandering along the streets going by public transport, breathing smog and having lost his identity, becomes a part of the big town. The poets started to speak about restricted human freedom, endless hurrying, which leads a nowadays person towards the loss of real values (cultural, moral).

Less maternal role, cultural crisis, difficult artist's position in the society, inability to love, turning away from God are the marks of the internal town which has settled in the person. However, the irony of the poems is the reference to a sensible human state. A thinking person is a free personality. Thus the author draws an optimistic conclusion and believes in brighter, more cultural and more sensible future.

Šaltiniai

- Renata Radavičiūtė. Skersvėjis. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001.
Donatas Petrošius. Iš tvermės D. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004.
Antanas šimkus. Skradžiai. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1999.
Agnė Žagrakalytė. Ištekų. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003.

Naudota literatūra

- Alfred Adler. Moters vaidmens vengimas. // Metai, 2002. Nr. 12.
Gintaras Beresnevičius. Naujojo atgimimo išvakarės. Vilnius: Aidai, 2005.
Vladas Braziūnas. // Donatas Petrošius. Iš tvermės D. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004.
Dalia Čiožytė. Biblija lietuvių literatūroje. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999.
Solveiga Daugirdaitė. Rūpesčių moterys, moterų rūpesčiai. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002.
Viktorija Daujotytė. Kultūra ir jos figūros. // Metai, 2007. Nr. 10.
Viktorija Daujotytė. Moters dalis ir dalia. Vilnius: Vaga, 1992.
Leonidas Donskis. Be pykčio. Vienerių metų minčių žemėlapis. Vilnius: „Versus areus“, 2006.
Leonidas Donskis. Moderniosios kultūros filosofijos metmenys. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
Pranė Dundulienė. Senieji lietuvių šeimos papročiai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
Erich Fromm. Nuobodulys – nuolatinė depresija. // Metai, 2003. Nr. 3.
Erich Fromm. Meilės menas. Vilnius: Asveja, 1999.
Arvydas Genys. Pratarmė // Erichas Fromas. Meilės menas. Vilnius: Asveja, 1999.
Laimontas Jonšys. Pavasario šviesa, Kosovo tamsa ir kitos subjektyvios mintys. // Šiaurės Atėnai, 2008 m. gegužės 9 d. Nr. 18.
Vytautas Kavolis. Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje. Vilnius: lietuvių kultūros institutas, 1992.
Violeta Kelertienė. Kita vertus... Straipsniai apie lietuvių literatūrą. Vilnius: Baltos lankos, 2006.

- Bronislava Kerbelytė. Liaudies pasakos prasmė. Vilnius: Presvika, 2005.
- Valdemaras Kukulius. Poezija susvetimėjusiame pasaulyje. // Pergalė, 90. 3.
- Gabrielė Labanauskaitė. Atvirksčias pykčio žydėjimas. // Literatūra ir menas, 2005 – 06 –24. Nr. 3054.
- Gabrielė Labanauskaitė. Moteriškosios reprezentacijos A. Žagrakalytės poezijoje. // Šiaurės Atėnai, 2003, lapkričio 22, 677.
- Vytautas Martinkus. Literatūra – šiuolaikinės vertybių dramos vieta. // Literatūra ir paraliteratūra. Staripsniai ir esė. Vilnius, 2003.
- Menininkas ir valstybė. Kolektyvinė monografija / E. Krukauskienė, L. Kublickienė, A. Matulionis [et al.]; [ats. redaktorė ir sudarytoja Lilija Kublickienė]; Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, Eugrimas, 2003.
- Algis Mickūnas. Pastovumas ir tėkmė. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007.
- Donatas Paulauskas. Miestas. // Šiaurės Atėnai, 2008, vasario 29, 9.
- Audinga Peluritytė. Senieji mitai, naujieji pasakojimai. Apie naujausiąją lietuvių literatūrą. Vilnius: Gimtasis žodis, 2006.
- Karl Popper. Ar istorija turi prasmę? // Metai, 1998. Nr.7.
- Brigita Speičytė. Žiemos balsai: poetiniai 1988 – 2002 metų debiutai. // Naujausioji lietuvių literatūra. 1988-2002) / sudarė Giedrius Viliūnas. Vilnius: Alma littera, 2003.
- Jūratė Sprindytė. Prozos būsenos 1988 – 2005m. Naujosios literatūros studijos. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006.
- Arūnas Sverdiolas. Steigtis ir sauga. Vilnius: Baltos lankos, 1996.
- Regimantas Tamošaitis. Menininkas kaip kultūros herojus ir kankinys. // Metai, 2007. Nr. 8 – 9.
- Rimantas Tamošaitis. Sarbievijaus kiemo drakonas. // Metai, 2007. Nr. 3.
- Vladimir Toporov. Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai. Vilnius: Aidai, 2000.
- Rita Tūtlytė. Išliekanti lyrika: XX amžiaus lietuvių poezijos vidinių struktūrų kaita. Vilnius: Gimtasis žodis, 2006.
- Albertas Zalatorius. Laisvės gundymai. // Pergalė. 90/6.
- Janina Žėkaitė. Modernizmas lietuvių prozoje. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002.
- Internetinė prieiga: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/60947> [žiūrėta 2008 04 22]
- Internetinė prieiga: <http://www.rasyk.lt/index.php/fuseaction,writers.view;id,308> [žiūrėta 2008 04 22]